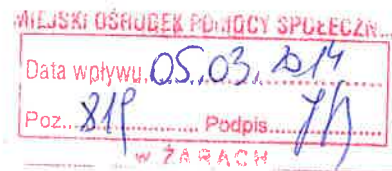

**UCHWAŁA NR XXXVI/7/14
RADY MIEJSKIEJ W ŻARACH**

z dnia 27 lutego 2014 r.

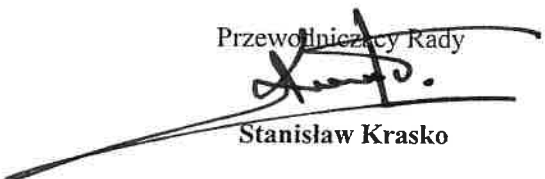

w sprawie uchwalenia "Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020"

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013, poz.594 j.t. z późn. zm.) i art. 17 ust. 1 pkt 1 oraz art. 16 b ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2013, poz.182 j.t. z późn. zm.), uchwała się, co następuje:

- § 1. Uchwała się "Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020" stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Żary.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Stanisław Krasko

**RADA MIEJSKA
w Żarach**

Załącznik do Uchwały Nr XXXVI/7/14
Rady Miejskiej w Żarach
z dnia 27 lutego 2014 r.

**„STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE ŻARY
O STATUSIE MIEJSKIM NA LATA 2014-2020”**

Żary, 2014 r.

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie
2. Diagnoza sytuacji społecznej
  - 2.1. Charakterystyka gminy Żary o statusie miejskim
  - 2.2. Zasoby pomocy społecznej oraz instytucji i organizacji działających w sferze polityki społecznej
  - 2.3. Charakterystyka klientów korzystających z pomocy społecznej
3. Analiza problemów społecznych w gminie Żary o statusie miejskim
  - 3.1. Obszar Rodzina
  - 3.2. Obszar Aktywność społeczna
  - 3.3. Obszar Usługi społeczne
  - 3.4. Obszar Aktywność zawodowa
4. Prognoza zmian w zakresie objętym strategią
5. Cele strategiczne i zadania polityki społecznej Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020
  - 5.1. Wizja polityki społecznej Żar
  - 5.2. Cele strategiczne
  - 5.3. Karty zadań
6. Sposób realizacji Strategii
7. Słowniczek

1. Wprowadzenie

Obowiązek opracowania strategii rozwiązywania problemów społecznych przez samorząd gminy wynika z art. 17 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Poprzednia *Strategia* przyjęta przez Radę Miejską uchwałą XL/42/06 z dnia 6 lipca 2006r. obowiązywała w latach 2006-2013. Prace nad *Strategią* na lata 2014=2020 zainicjowane zostały zarządzeniem wewnętrznym Burmistrza Miasta Żary nr 47/2013 z dnia 4 lipca 2013 w sprawie powołania *Zespołu merytorycznego ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020*.

W skład *Zespołu* weszli:

- Edward Łyba - Zastępca Burmistrza Miasta Żary – Przewodniczący *Zespołu*,
- Stefan Łyskawa – kierownik MOPS w Żarach – Z-ca Przewodniczącego *Zespołu*,
- Agnieszka Fetzka – Z-ca kierownika MOPS w Żarach – Sekretarz *Zespołu*,
- Danuta Nowak – Z-ca kierownika MOPS w Żarach,
- Krystyna Kozłowska – Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych UM w Żarach,
- Elżbieta Maj – Naczelnik Wydziału Oświaty, Kultury i Kultury Fizycznej UM w Żarach,
- Marta Nadrzycka – Soczek – przedstawiciel Fundacji „Przedsiębiorczość w Żarach”,
- podinsp. Sebastian Wojciechowski – przedstawiciel Komendy Powiatowej Policji w Żarach,
- Marta Kowalczyk – starszy pracownik socjalny ds. pomocy środowiskowej PCPR w Żarach,
- Bogdan Kępiński – Przewodniczący Komisji Zdrowia, Pomocy Społecznej i Kultury Fizycznej RM w Żarach,
- Barbara Litewka – Prezes Zarządu Oddziału TPD w Żarach,
- Zofia Szarejko – Michalska – Przewodnicząca MKRPA w Żarach,
- Piotr Jankowiak – Przewodniczący *Zespołu* konsultacyjno-opiniującego.

Do zadań *Zespołu* należało: ustalenie obszarów tematycznych *Strategii* oraz ich analiza, określenie zasad partycypacji społecznej w tworzeniu *Strategii*, powołanie grup roboczych do szczegółowej analizy problemów społecznych i zasobów instytucjonalnych w danym obszarze oraz określenia celów strategicznych, kierunków działań, sposobu ich realizacji, ram finansowych i wskaźników realizacji działań dla danego obszaru, jak również przedstawienie Burmistrzowi Miasta Żary projektu *Strategii* opracowanego na podstawie materiałów roboczych przygotowanych przez poszczególne grupy robocze.

Treści *Strategii* podzielone zostały na cztery obszary tematyczne: *Rodzina, Aktywność społeczna, Usługi społeczne, Aktywność zawodowa*.

Spotkania grup roboczych w obszarach *Rodzina, Aktywność Społeczna, Usługi Społeczne*, animowane były przez zespół specjalistów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej pod kierunkiem Z-cy kierownika MOPS – kierownika Działu Integracji Społecznej Agnieszki Fetzkiej. Wyżej wymieniony Zespół dokonał opracowania danych uzyskanych podczas prac wymienionych trzech zespołów oraz na tej podstawie opracował propozycje celów, zadań i wskaźników ich realizacji w poszczególnych obszarach. Zespół opracował również projekt całego tekstu *Strategii*. Treści dotyczące obszaru *Aktywność zawodowa* opracował zespół Fundacji "Przedsiębiorczość" z panią Martą Nadrzycką - Soczek - prezesem Fundacji.

W ramach procesu uspołecznienia *Strategii* projekt przekazano do konsultacji społecznych poprzez ogłoszenie w BIP. Do konsultacji zaproszono wszystkich mieszkańców Żar, podmioty III sektora działające w obszarze pomocy społecznej, wspierania rodziny, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeciwdziałania narkomanii, oświaty.

"*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla gminy Żary o statusie miejskim na lata 2014 - 2020*" wpisuje się w cele następujących dokumentów:

- *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, która wyznaczyła za cel główny wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności,

- *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego*, której głównym celem jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób, tak, aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia; celami szczegółowymi *Strategii* są: wzrost zatrudnienia, wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli,
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, w której wyznaczono cztery cele szczegółowe: wspieranie budowy postaw kooperacji, kreatywności i komunikacji poprzez nowe metody i zmiany w systemie edukacji, zarówno formalnej, jak i pozaformalnej, wzmacnianie dialogu obywatelskiego oraz rozwój instrumentów ekonomii społecznej, polepszanie dostępności do wysokiej jakości programów mediów publicznych, a także zasobów kultury,
- *Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*, w której jednym z celów strategicznych jest zapewnienie spójności regionu w wymiarze społecznym i terytorialnym; cele operacyjne *Strategii* to: wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych, zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna, zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej, promocja włączenia zawodowego i społecznego, zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, wsparcie budowy oraz modernizacji systemów infrastruktury zapobiegania zagrożeniom,
- projekt *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020*, w której priorytetami są: wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży, zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin ubogich, objętych bezrobociem oraz ich integracja ze społeczeństwem, doskonalenie systemu wsparcia społecznego, wspieranie społeczeństwa obywatelskiego.

2. Diagnoza sytuacji społecznej

Zgodnie z art. 16a. ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., zadaniem gminy o charakterze obowiązkowym jest coroczne sporządzanie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej. OZPS przygotowywana jest na podstawie analizy lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej i obejmuje w szczególności: infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Ocena zawiera również informacje o osobach i rodzinach korzystających z pomocy społecznej, rodzajach ich problemów oraz ich rozkładu ilościowego.

Ocena Zasobów Pomocy Społecznej została sporządzona dla Żar już dwukrotnie, w 2012 i 2013 roku, przez zespół pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żarach. OZPS stanowi kompendium wiedzy na temat sytuacji społecznej w mieście. W związku z powyższym poniżej zostaną przedstawione tylko najważniejsze informacje, istotne dla zdefiniowania podstawowych problemów społecznych stojących obecnie przed gminą Żary o statusie miejskim.

2.1. Charakterystyka gminy Żary o statusie miejskim

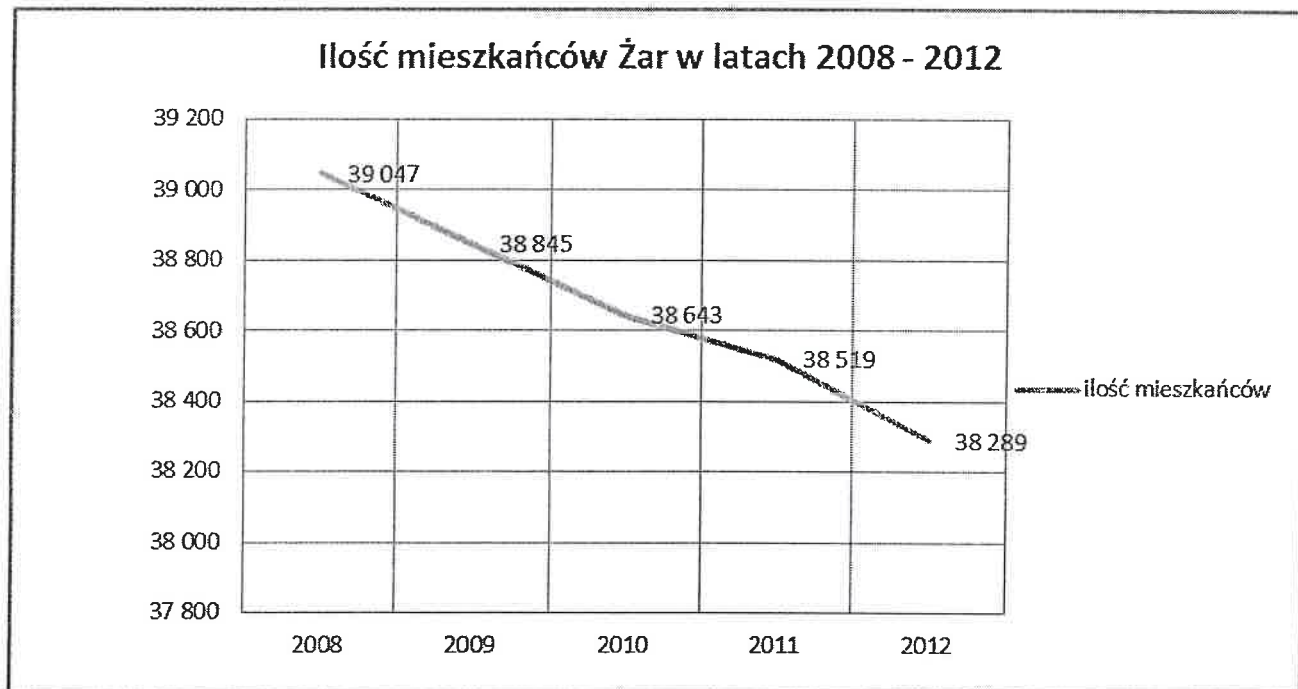
Żary są stolicą powiatu żarskiego leżące w zachodniej Polsce w województwie lubuskim, na terenie Wzniesień Żarskich, na pograniczu Niziny Śląskiej i Niziny Wielkopolskiej, pomiędzy dwoma dopływami Odry: Bobrem i Nysą Łużycką. To czwarte co do wielkości miasto w województwie (powierzchnia 33,24 km²), ważny ośrodek gospodarczy, przemysłowy i kulturowy. Prawie 1000-letnia historia miasta pozostawiła tu wiele cennych zabytków. Z tego względu Żary nazywane są stolicą polskich Łużyc, które rozciągają się od Bogatyni do Gubina.

Gminę Żary o statusie miejskim zamieszkiwało w 2012 roku 39067 osób zameldowanych na pobyt czasowy i stały. Liczbę ludności przebywającą na stałe w Żarach w latach 2008 – 2012 obrazuje tabela 1 oraz wykres 1. Na ich podstawie stwierdzić można, iż utrzymuje się stała tendencja do zmniejszania liczby mieszkańców miasta (od 2008 do 2012 liczba stałych mieszkańców zmniejszyła się aż o 758 osób).

Tabela 1. Struktura ludności Żar (stan na 31 grudnia każdego roku – dane Wydziału Spraw Obywatelskich UM w Żarach)

Rok	Liczba mieszkańców	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn
2008	39047	20658	18389
2009	38845	20600	18245
2010	38643	20509	18134
2011	38 519	20439	18080
2012	38 289	20335	17954

Wykres 1.

Analizując strukturę ludności Żar w ostatnich pięciu latach ze względu na wiek stwierdzić można, iż przez cały ten okres czasu w Żarach mieszkało więcej kobiet niż mężczyzn. Obecnie kobiety stanowią ponad 53 % populacji miasta. Strukturę ludności Żar ze względu na wiek w latach 2008 - 2012 obrazuje wykres 2.

Wykres 2.

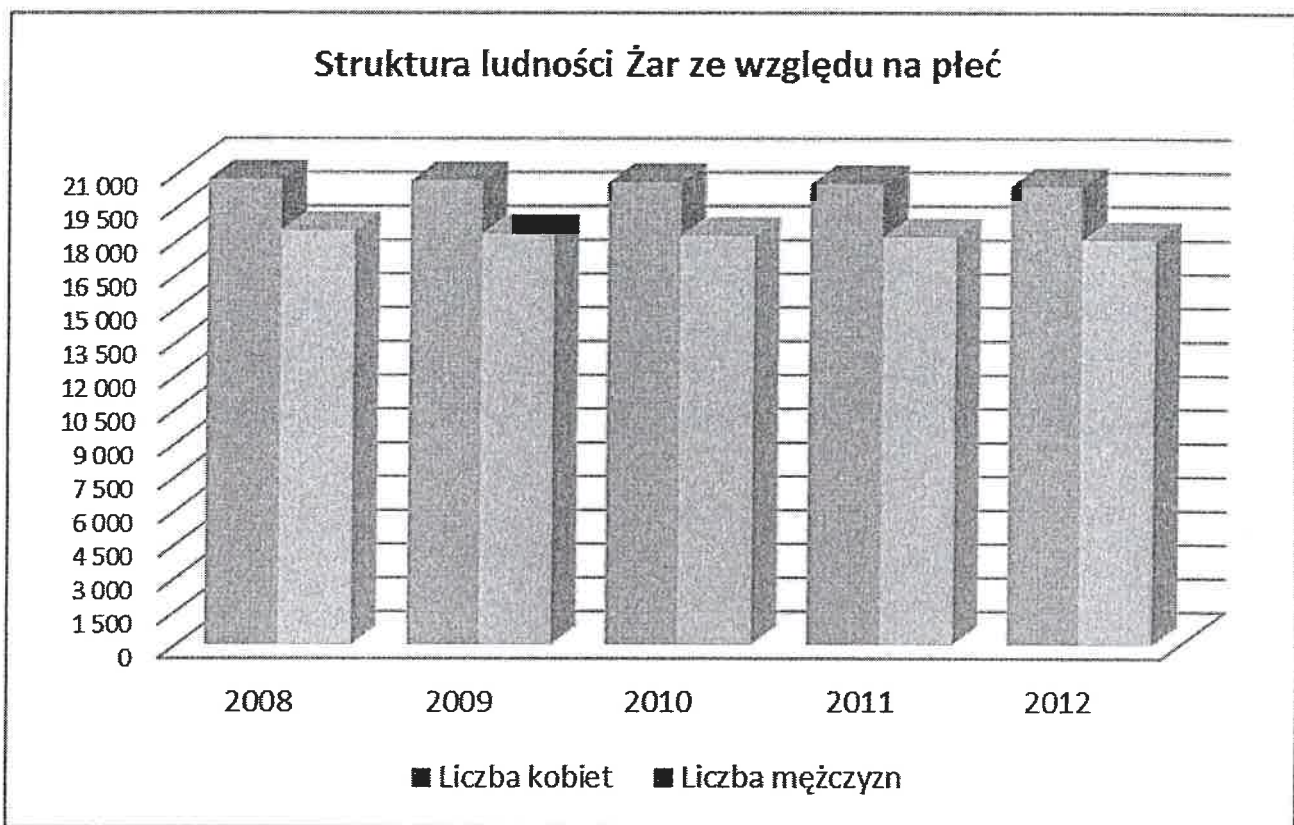

Tabela 2 przedstawia ruch naturalny ludności, a więc takie zjawiska demograficzne, jak zawieranie związków małżeńskich oraz urodzenia i zgony. Wymienione zjawiska determinują zmiany zarówno w stanie, jak i strukturze ludności. Z danych wynika, iż stale zmniejsza się ilość urodzeń oraz zawieranych małżeństw. Stale zmniejsza się również różnica między ilością urodzeń i zgonów (Wykres 3),

Tabela 2 Ruch naturalny ludności (dane Wydziału Spraw Obywatelskich UM w Żarach)

Rok	urodzenia	zgony	przyrost naturalny	małżeństwa
2008	499	408	91	420
2009	446	411	35	400
2010	450	375	75	348
2011	394	373	21	300
2012	386	350	36	328

Wykres 3.

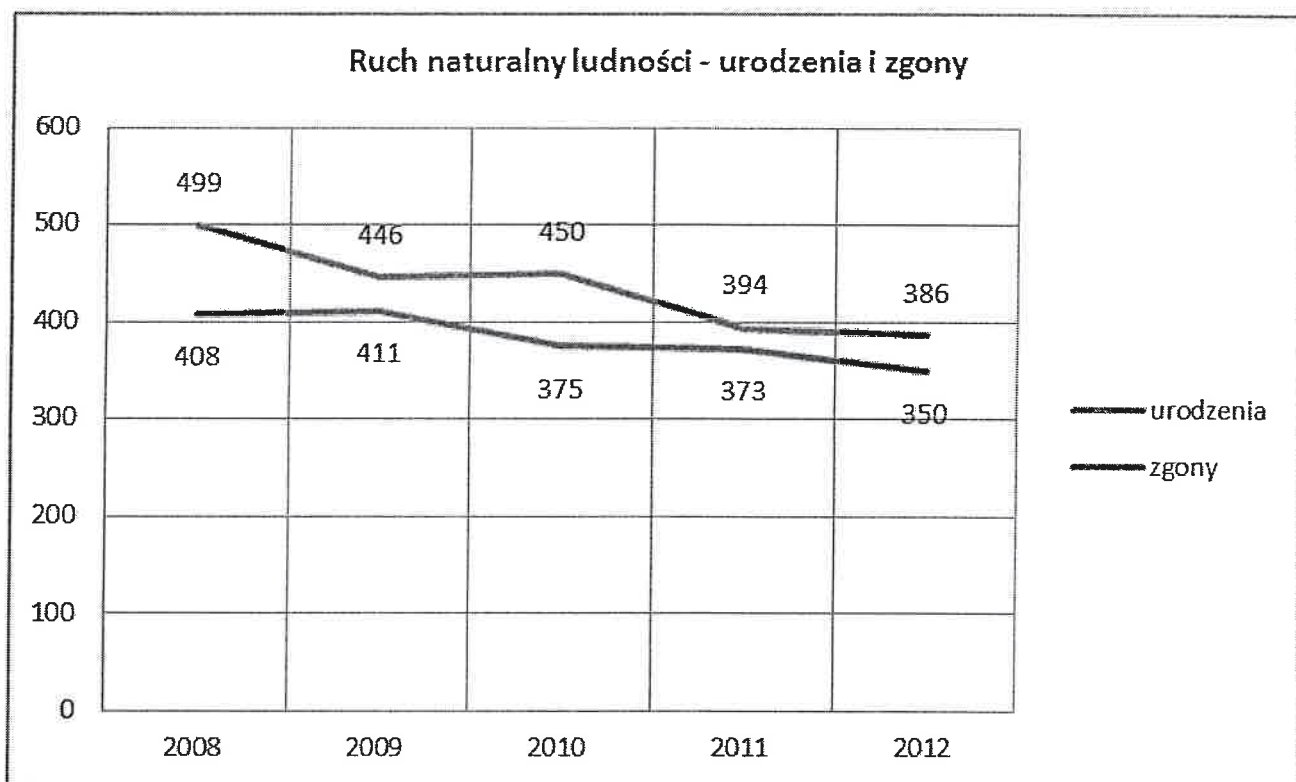

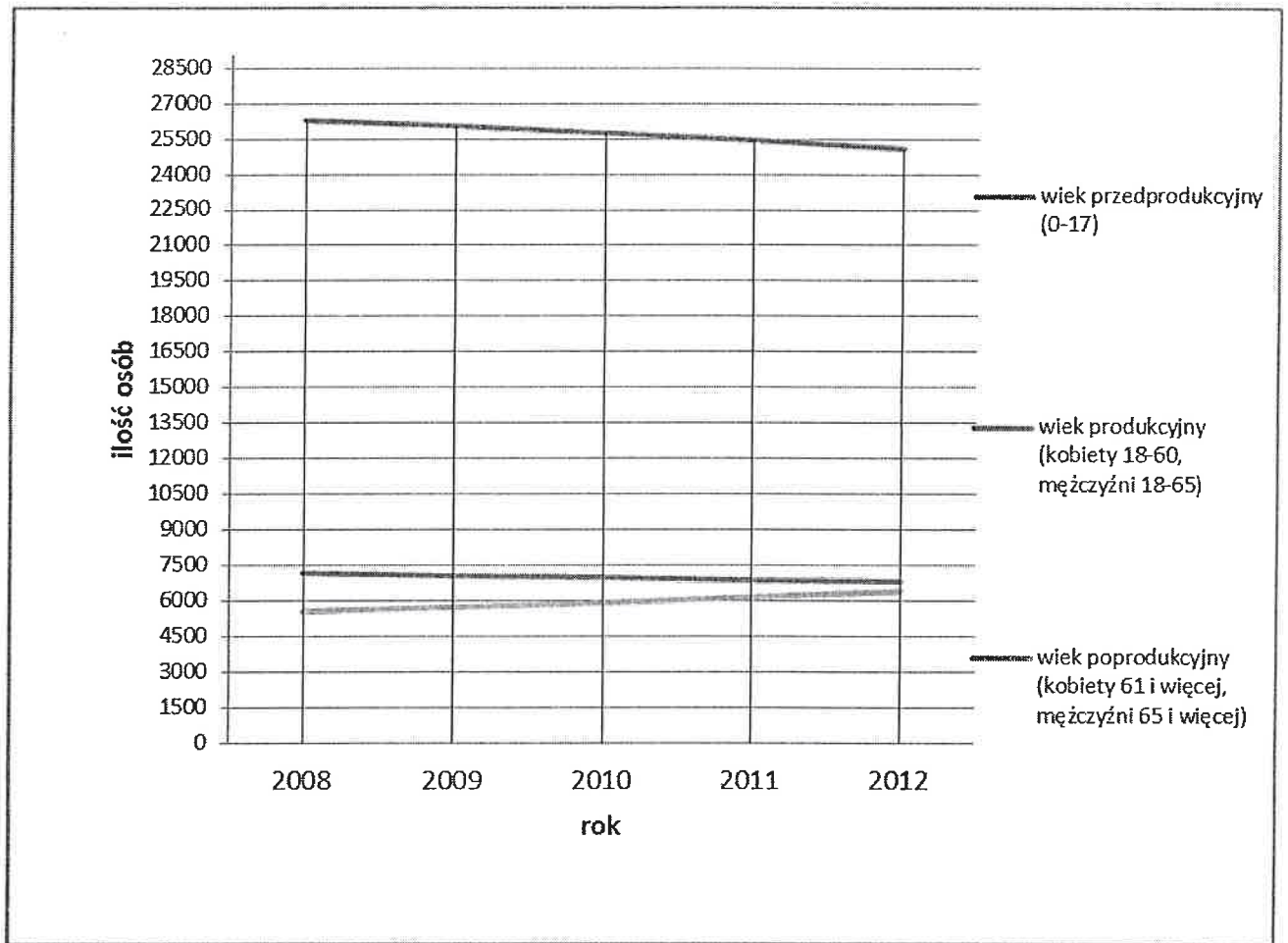
Tabela 3 oraz wykres 4 obrazują strukturę ludności miasta w latach 2008 - 2012 ze względu na wiek (przy czym wiek poprodukcyjny rozumiany jest tu według przepisów sprzed zmiany ustawy emerytalnej). Na podstawie danych zawartych w w/w tabeli i na wykresie stwierdzić można, iż stale zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym, stale zaś zwiększa się liczba mieszkańców Żar w wieku emerytalnym.

Tabela 3 Struktura ludności Żar ze względu na wiek

grupy wiekowe	2008		2009		2010		2011		2012	
	liczba osób	%	liczba osób	%	liczba osób	%	liczba osób	%	liczba osób	%
Ludność ogółem, w tym w wieku:	39047	100	38845	100	38643	100	38519	100	38289	100
Przedprodukcyjnym (0-17)	7194	18,43	7058	18,17	6991	18,09	6913	17,95	6824	17,82
Produkcyjnym (kobiety 18-60, mężczyźni 18-65)	26280	67,30	26040	67,04	25731	66,59	25470	66,12	25073	65,48
Poprodukcyjnym (kobiety 61 i więcej, mężczyźni 65 i więcej)	5573	14,27	5747	14,79	5921	15,32	6136	15,93	6392	16,69

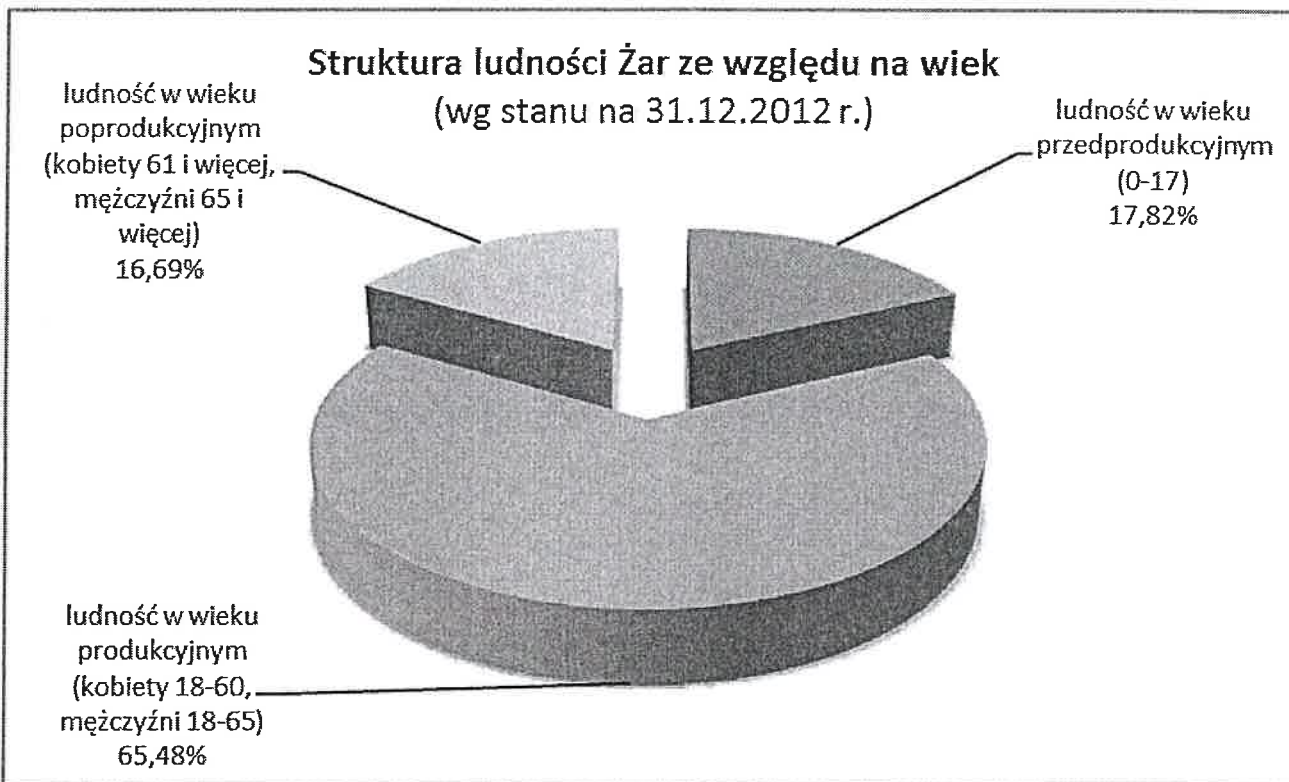

Wykres 4. Struktura ludności Żar ze względu na wiek w latach 2008 - 2012

W 2012 roku ludność w wieku produkcyjnym stanowiła tylko 65,48% (w 2008 było to 67,30%), dzieci i młodzież 17,82% (w 2008 18,43%), zaś ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 16,69% (w 2008 14,27%). Powyższe dane obrazuje wykres 5.

Wykres 5

Z analizy danych dotyczących struktury ludności Żar i jej zmian w ostatnich latach wynikają jasno priorytety polityki społecznej na najbliższe lata. Jest to wspieranie rodziny w celu zapewnienia wzrostu urodzeń, jak również wysokiej jakości opieki i wychowania młodego pokolenia. Drugim priorytetem powinno być zapewnienie wysokiej jakości usług dla seniorów i osób zależnych, a także zapewnienie przez możliwie długi okres czasu ich dobrostanu fizycznego i aktywności we wszystkich sferach życia. Rozwój usług społecznych i systemu wsparcia rodziny pozwoli ludności w wieku produkcyjnym zdolnym do pracy na prawidłowy rozwój zawodowy.

2.2. Zasoby pomocy społecznej oraz instytucji i organizacji działających w sferze polityki społecznej

W Żarach swoje siedziby mają urzędy i instytucje, z których korzystają mieszkańcy całego powiatu żarskiego, w tym: Urząd Skarbowy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Zespół Poradni Psychologiczno - Pedagogicznych Powiatu Żarskiego, Sąd Rodzinny, Zespoły Kuratorów Sądowych Rodzinnych i Karnych, Komenda Powiatowa Policji, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, banki, firmy ubezpieczeniowe.

W mieście funkcjonują 4 żłobki, 10 przedszkoli, 8 szkół podstawowych (w tym jedna katolicka i jedna społeczna), 6 gimnazjów (w tym również jedno katolickie i jedno społeczne), 7 szkół ponadgimnazjalnych, Zespół Szkół Specjalnych (ze wczesnym wspomaganie rozwoju), Ośrodek dla Dzieci z Wadami Słuchu i Mowy oraz Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna. Żaranie mogą skorzystać również z oferty placówek propagujących kulturę, do których należą: Żarski Dom Kultury, Salon Wystaw Artystycznych, Sala Widowiskowa „Luna”, Miejska Biblioteka Publiczna, Biblioteka Pedagogiczna, Kino „Pionier”.

W Żarach działa Miejski Ośrodek Sportu Rekreacji i Wypoczynku, do dyspozycji mieszkańców jest Stadion „Syrena”, Stadion „Promień”, kryta pływalnia „Wodnik” oraz wielofunkcyjne boiska "Orliki", jak również boiska i sale gimnastyczne przy szkołach.

Opiekę zdrowotną w Żarach zapewniają dwa szpitale, trzy Poradnie Zdrowia Psychicznego, pogotowie ratunkowe, a także szereg niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej i rehabilitacji leczniczej.

Podstawową jednostką gminy Żary o statusie miejskim realizującą zadania w zakresie polityki społecznej jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żarach. Jego misją jest *Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty mieszkańców Żar w sprawach pomocy społecznej i wspierania rodziny w zakresie wynikającym ze statutu*

oraz innych aktów prawa powszechnego i miejscowego . MOPS realizuje m.in. następujące zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej:

- udzielanie pomocy socjalnej w rozwiązaniu indywidualnych problemów osób i rodzin (praca socjalna świadczona przez pracowników socjalnych),
- udzielanie pomocy specjalistycznej w rozwiązaniu indywidualnych problemów osób i rodzin (w tym indywidualnej i grupowej pomocy psychologicznej i z zakresu uzależnień),
- przyznawanie świadczeń w zakresie pomocy społecznej należących do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym i nieobowiązkowym oraz zleconych z zakresu administracji rządowej,
- realizacja programu rządowego *Pomoc Państwa w dożywianiu*,
- koordynowanie realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- prowadzenie nieodpłatnej wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego z punktem informacji,
- prowadzenie specjalistycznego wolontariatu pomocy społecznej i wspierania rodziny,
- prowadzenie *Dziennego Domu Wsparcia*,
- prowadzenie mieszkań readaptacyjnych,
- udział w organach kolegialnych działających na rzecz członków społeczności lokalnej (*Zespół Interdyscyplinarny, Komisja Mieszkaniowa, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejski Zespół Zarządzania Kryzysowego*),
- prowadzenie *Środowiskowego Domu Samopomocy*,
- realizacja projektu systemowego współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

MOPS w Żarach realizuje również zadania wynikające z innych ustaw, w tym z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (organizowanie pracy z rodziną, usługi asystentów rodziny, rodziny wspierające, koordynowanie realizacji *Programu Wspierania Rodziny* , współfinansowanie pieczy zastępczej), jak również z ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych (prowadzenie *Warsztatu Terapii Zajęciowej*).

Partnerami MOPS w realizacji zadań są w szczególności:

- Wydział Spraw Społecznych UM w Żarach, realizujący m.in. zadania gminy z zakresu obsługi świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych, funduszu alimentacyjnego, gospodarki zasobami mieszkalnymi, opieki nad dziećmi do lat 3, prowadzenia spraw związanych z działalnością MKRPA, współpracy oraz prowadzenia spraw dotyczących dotacji dla stowarzyszeń i organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu działania Wydziału,
- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, realizująca zadania własne gminy określone w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, realizujące zadania powiatu żarskiego określone w art. 19 i 20 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (w tym pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu do życia, pomoc cudzoziemcom, prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej, prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy), zadania określone w art. 180 i 181 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (w tym zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej, organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym, prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych), a także zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,
- Rodzinny Dom Pomocy "Leśne Zacisze", prowadzony przez osobę prywatną prowadzącą działalność gospodarczą w zakresie całodobowej opieki nad osobami starszymi,
- NZO Ośrodek Terapeutyczny "Profil",
- wszystkie instytucje i organizacje działające na terenie Żar w sferze szeroko pojętej polityki społecznej.

Niezwykle cennym zasobem gminy są liczne organizacje pozarządowe, w tym:

- *Polski Czerwony Krzyż*, od wielu lat realizujący w ramach wygranych konkursów ofert usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze, jak również organizujące wypoczynek dla dzieci oraz pomoc rzeczową dla rodzin ubogich,
- *Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta*, prowadzące *Dom Samotnej Matki* oraz *Stolówkę Charytatywną*,
- *Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość Życia”*, realizujące liczne przedsięwzięcia integrujące i wspierające osoby niepełnosprawne i ich rodziny,
- *Lubuski Ruch na Rzecz Kobiet i Rodziny „Żar”*, prowadzący *Ośrodek Interwencji Kryzysowej*,
- *Towarzystwo Pomocy Dzieciom*, któremu powierzono w ramach konkursu ofert prowadzenie *Placówki Wsparcia Dziennego „Promyk”*,
- *Żarska Spółdzielnia Socjalna „BIS”*, prowadząca *Ogrzewalnię*,
- *Civitas Christiana*, parafialne zespoły *Caritas*, szkolne koła wolontaryjne, organizacje sportowe, Fundacja *"Przedsiębiorczość"*, Związek *Harcerstwa Polskiego* i inne.

Żarskie instytucje i organizacje już obecnie dysponują wykształconą, nastawioną na dalszy rozwój zawodowy kadrą. Jednak specyfika pracy w systemie pomocy społecznej i wspierania rodziny wymaga ciągłego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji, jak również przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu. Jak wynika z przedstawionych w dalszej części analiz, należy zadbać też o poprawę warunków lokalowych jednostek pomocy społecznej i wspierania rodziny oraz zadbać o likwidację znajdujących się w nich obecnie barier.

2.3. Charakterystyka klientów korzystających z pomocy społecznej

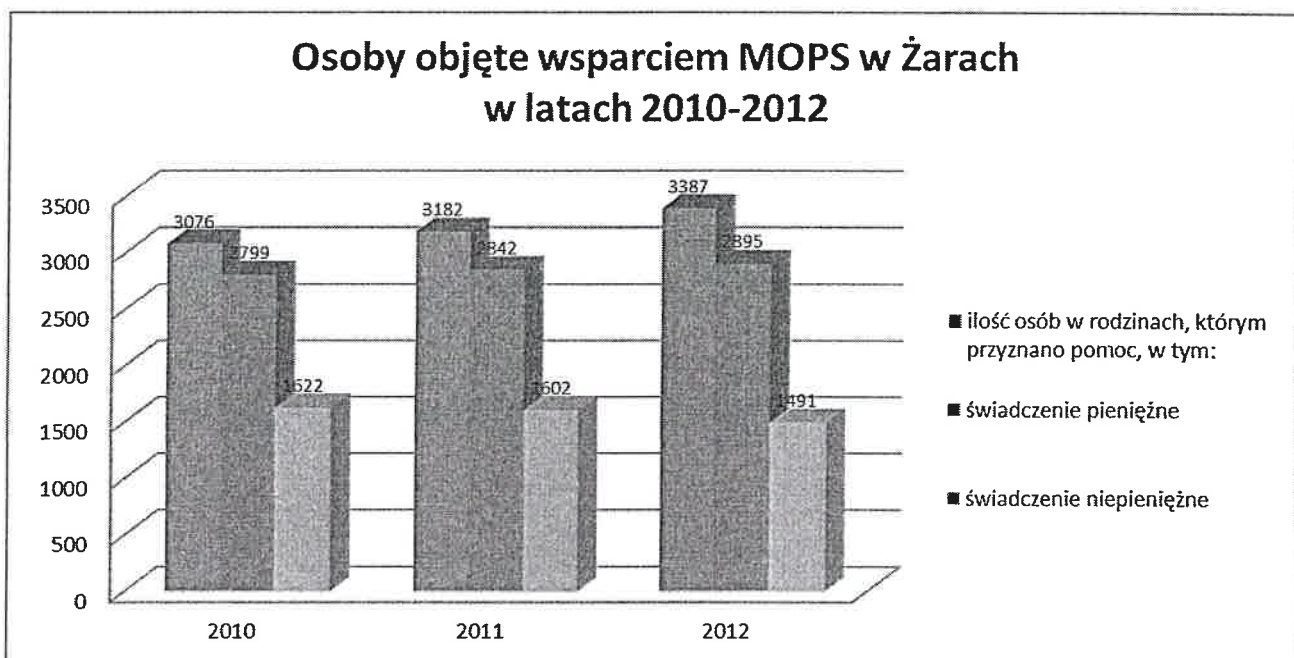
Szczegółowa analiza klientów objętych pomocą żarskich jednostek pomocy społecznej zawarta jest w *Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej*. Dlatego też poniżej przedstawione zostały wyłącznie te dane z lat 2010-2012, które są istotne dla dalszej analizy sytuacji społecznej w mieście.

W tabeli 4 przedstawiono syntezę informacji o klientach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żarach w latach 2010-2012. Do analizy przyjęto dane dotyczące ilości osób w rodzinach objętych pomocą, gdyż sam fakt występowania problemu u jednego z członków rodziny, czy jednej z osób prowadzących wspólne gospodarstwo domowe, wpływa na funkcjonowanie całego tego środowiska. Jak wynika z wykresu 6 wzrasta ilość osób w rodzinach objętych pomocą MOPS.

Tabela 4. Klienci MOPS w Żarach w latach 2010-2012

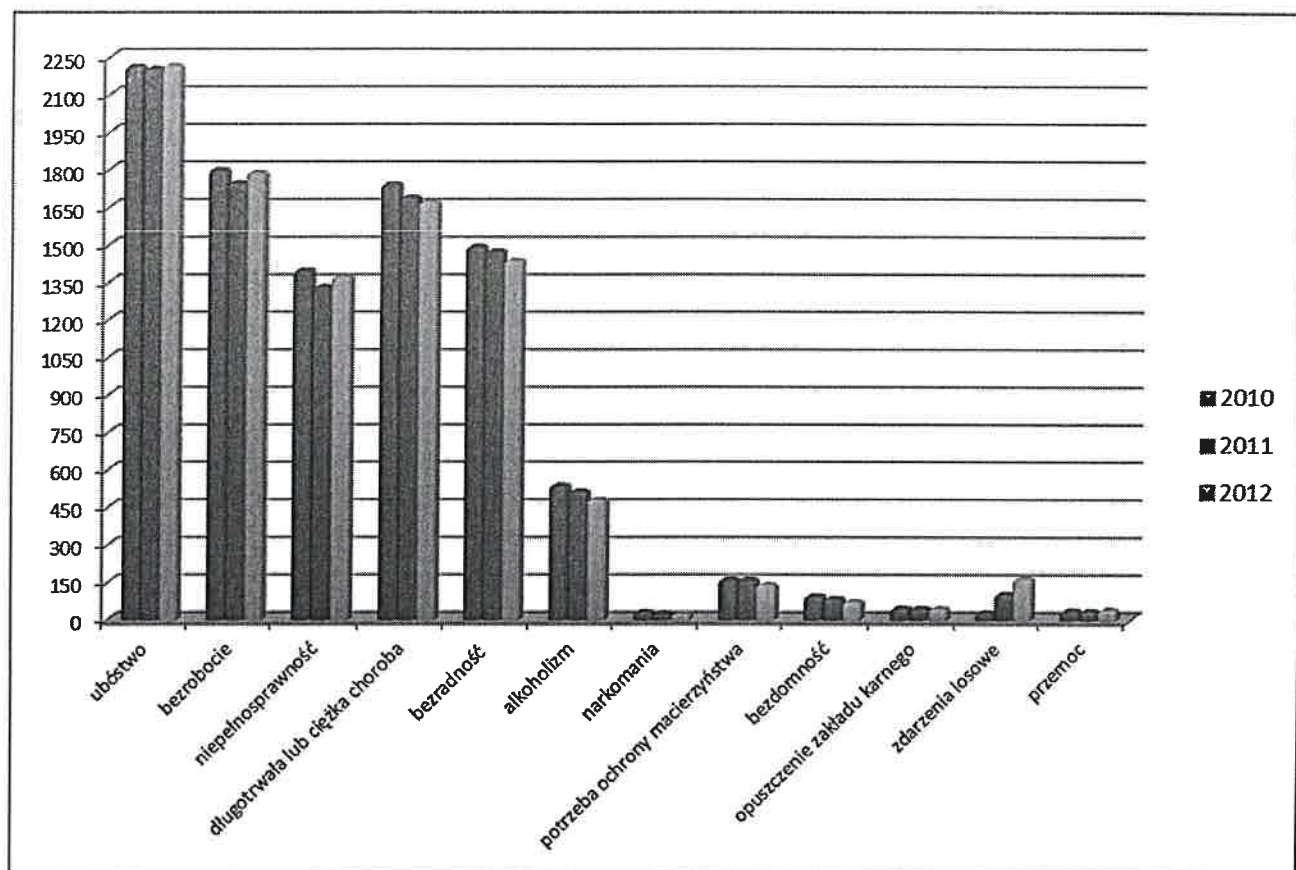
	2010	2011	2012
ilość osób w rodzinach, którym przyznano pomoc, z tego:	3076	3182	3387
świadczenie pieniężne	2799	2842	2895
świadczenie niepieniężne	1622	1602	1491
z powodu ubóstwa	2214	2206	2216
z powodu bezrobocia	1802	1749	1788
z powodu niepełnosprawności	1401	1334	1374
z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	1743	1690	1671
z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	1494	1476	1437
z powodu alkoholizmu	540	516	482
z powodu narkomanii	34	28	24
z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa	164	165	142
z powodu bezdomności	99	89	75
z powodu opuszczenia zakładu karnego	51	50	48
z powodu zdarzeń losowych	32	106	167
z powodu przemocy	41	39	43

Wykres 6.

Wykres 7 obrazuje powody korzystania z pomocy społecznej przez klientów MOPS. Najważniejszymi powodami korzystania z pomocy są: ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych oraz prowadzeniu gospodarstwa domowego, a także niepełnosprawność i te problemy najczęściej dotyczą mieszkańców Żar.

Wykres 7. Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia MOPS w Żarach w zależności od powodu przyznania pomocy

3. Analiza problemów społecznych w gminie Żary o statusie miejskim

Z uwagi na szeroki zakres problematyki społecznej, jaka znajduje się w kręgu zainteresowania *Strategii*, wyróżniono cztery obszary problemowe i dokonano ich szczegółowej analizy. Wśród wyróżnionych obszarów znalazły się: *Rodzina, Aktywność społeczna, Usługi społeczne, Aktywność zawodowa*. Analiza polegała m.in. na przeprowadzeniu analizy SWOT, która stała się podstawą do zidentyfikowania i sformułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych w trzech pierwszych obszarach.

Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu). Jest ona efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron miasta oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed miastem. SWOT zawiera określenie czterech grup czynników:

- „**mocnych stron**” – uwarunkowań wewnętrznych, zależnych od społeczności miasta, które stanowią jego silne strony i które należy wykorzystać sprzyjąc będą jego rozwojowi (należy utrzymać je jako mocne i na nich należy oprzeć przyszły rozwój miasta),
- „**słabych stron**” – uwarunkowań wewnętrznych, zależnych od społeczności miasta, które stanowią jego słabe strony, a które, jeśli nie zostaną wyeliminowane, utrudniają będą jego rozwój (ich oddziaływanie należy minimalizować),
- „**szans**” - uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności miasta, ale które mogą być traktowane jako szanse, a przy odpowiednio podjętych działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi miasta,
- „**zagrożeń**” - uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności miasta, ale które mogą stanowić zagrożenie dla jego rozwoju (należy unikać ich negatywnego oddziaływania na rozwój miasta).

Analiza SWOT prowadzona była odrębnie dla obszaru *Rodzina, Aktywność społeczna i Usługi społeczne* przez poszczególne grupy robocze, do których zapraszano przedstawicieli instytucji i organizacji działających na rzecz społeczności lokalnej w danej sferze. W grupie ds. *Aktywności społecznej i Rodziny* dodatkowo każdy z członków danej grupy wskazywał trzy najsłabsze strony, które jego zdaniem stanowią największy problem dla społeczności miasta. Wskazane najsłabsze strony zostały wpisane w odpowiednie tabele *Strategii* pogrubioną czcionką.

3.1. Obszar Rodzina

Do grupy roboczej zajmującej się analizą SWOT obszaru *Rodzina* zaproszono przedstawicieli instytucji i organizacji działających na rzecz żarskich rodzin, w tym przedstawicieli MOPS, zespołu kuratorów rodzinnych, PCPR, Urzędu Miejskiego w Żarach, Zespołu Szkół Specjalnych im. Marii Grzegorzewskiej w Żarach, Powiatowej Rady Pożytku Publicznego, Zespołu Interdyscyplinarnego, Komendy Powiatowej Policji w Żarach.

Obszar Rodzina obejmował trzy zakresy tematyczne, tj. funkcję opiekuńczo-wychowawczą rodziców, zdrowie dziecka, oświatę i wychowanie.

3.1.1 Funkcja opiekuńczo-wychowawcza

W zakresie funkcji opiekuńczo – wychowawczej analizie podlegały kompetencje opiekuńczo - wychowawcze rodziców (funkcja opiekuńcza, emocjonalna i wychowawcza zgodnie z Programem Wspierania Rodziny dla gminy Żary o statusie miejskim na lata 2013-2015), zjawiska występujące w rodzinach i ich skala (np. przemoc w rodzinie, dziedziczenie patologii, wielodzietność, samotne macierzyństwo, eurosieroctwo, itp.), bezpieczeństwo socjalne żarskich rodzin, a także zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Podkreślić należy, iż zespół specjalistów MOPS w Żarach dokonując diagnozy poziomu sprawowania funkcji opiekuńczo - wychowawczych żarskich rodzin stwierdził trudności w tym zakresie u 200 rodzin będących klientami MOPS. Wyniki analizy SWOT przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Analiza SWOT: RODZINA – FUNKCJA OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZA

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<p>• więzi rodzinne • otwartość na pomoc, chęć współpracy, rodziny dają kredyt zaufania po przełamaniu pierwszych oporów • podatność na angażowanie do działań animacyjnych • działające grupy wsparcia • zwiększająca się współpraca między instytucjami • projekt systemowy EFS, w tym Szkoła Rodzin w MOPS • działalność Zespołu Interdyscyplinarnego • zespół wspierania rodziny i zespół poradnictwa specjalistycznego i aktywizacji lokalnej w MOPS • zespoły wspierające w MOPS • wykształcona i doskonaląca się kadra (asystenci rodziny, psycholodzy, specjaliści terapii uzależnień, pracownicy socjalni, pedagodzy) • Placówka Wsparcia Dziennego "Promyk" • rodziny wspierające • dobrze działający wolontariat pomocy społecznej i wspierania rodziny przy MOPS • dofinansowanie przez gminę działalności OIK, DSM • przyjęty przez RM Program <i>Wspierania Rodziny</i></p>	<p>• OIK • DSM • programy prowadzone przez PCPR • zwiększa się koordynacja działań instytucji • uregulowania prawne</p>
SLABE STRONY	ZAGROŻENIA
<p>• brak specjalistów od systemowej terapii rodzin • uzależnienie od MOPS • alkoholizm inne uzależnienia (DDA, współuzależnienie) • doświadczanie przemocy • dziedziczenie patologii (powielanie wzorców) • brak wypracowanych procedur między instytucjami w sytuacjach kryzysowych brak koordynatora w sprawach innych niż przemoc • bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych • brak pracy podwórkowej z dziećmi i młodzieżą w rejonach domów socjalnych (Okrzei, Powst. Wilkp.) • zaburzenia psychiczne rodziców • brak wzorców w rodzinie pierwotnej • samotne rodzicielstwo • zbyt mało pomieszczeń w instytucjach zajmujących się wspieraniem rodziny i poradnictwem specjalistycznym (MOPS, placówka wsparcia dziennego) • wychowywanie dzieci poza środowiskiem rodzinnym • brak poczucia bezpieczeństwa • trudna sytuacja ekonomiczna rodzin • niskie wykształcenie • niskie kompetencje wychowawcze rodziców • trudny początek (opór rodzin przed ingerencją z zewnątrz) • trudność zastosowania jednolitego schematu pracy z rodziną • obawa przed uznaniem ich za patologiczną rodzinę • roszczeniowość rodzin • fałszywi doradcy, podatność na ich wpływ • trudność ze znalezieniem rodzin/osób wspierających • kolejki - utrudnienia w dostępie do instytucji oferujących pomoc • brak programu przeciwdziałania przemocy</p>	<p>• minimalizowanie problemu uzależnień • często występujące upośledzenie umysłowe i zaburzenia psychiczne rodziców • brak wolnych miejsc w placówkach (w przypadku umieszczenia dzieci) • stygmatyzacja</p>

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie funkcji opiekuńczo - wychowawczej:

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.
2. Rozwój usług asystentów rodziny.
3. Rozwój działalności rodzin wspierających.
4. Rozwój usług specjalistów, w tym psychologów, specjalistów systemowej terapii rodzin.
5. Rozwój działalności placówek wsparcia dziennego, w tym typu podwórkowego.
6. Rozwój form wsparcia grupowego – grup wsparcia, szkoły rodzin, spotkań ze specjalistami, grup samopomocy.
7. Poprawa warunków pracy MOPS i Placówki Wsparcia Dziennego.
8. Tworzenie i realizacja programów wspierania rodziny, programów przeciwdziałania przemocy.
9. Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy społecznej i wspierania rodziny.

3.1.2. Zdrowie dziecka

W zakresie Zdrowia dziecka analizie podlegały sposoby zapobiegania chorobom (profilaktyka), dostęp do służby zdrowia, wczesna diagnostyka i interwencja, sytuacja rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, uzależnienia dzieci, zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie zdrowia dziecka. Wyniki analizy przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Analiza SWOT: RODZINA – ZDROWIE DZIECKA

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • oddziały integracyjne w przedszkolach i szkołach • dodatkowe szczepienia finansowane przez samorząd • istnienie ośrodków wsparcia, WTZ • istnienie organizacji pozarządowych zajmujących się osobami niepełnosprawnymi („Radość Życia” itp.) • zwiększa się ilość pracowników pracujących z rodziną • istniejące place zabaw, boiska, zajęcia dodatkowe w szkołach i instytucjach kultury 	<ul style="list-style-type: none"> • szpitalny oddział dziecięcy • PPP • Szkoła specjalna • ośrodek dla dzieci z wadami słuchu i mowy • możliwość korzystania z PCPR • możliwość kształcenia specjalistów • zwiększająca się koordynacja instytucji działających na rzecz dziecka • zwiększenie się ilości pracowników pracujących bezpośrednio z rodziną • wczesne wspomaganie rozwoju przy ZSS
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • wczesna interwencja i diagnostyka (brak OWI) • mała świadomość rodziców o potrzebach i możliwościach pomocy dziecku • mała ilość specjalistów • bariery architektoniczne i komunikacyjne • niewystarczająca profilaktyka prozdrowotna • braki lokalowe w instytucjach i organizacjach • brak pomocy psychologicznej dla rodzin którym rodzi się dziecko niepełnosprawne 	<ul style="list-style-type: none"> • długi czas oczekiwania na diagnostykę • niezadawalająca współpraca służby zdrowia i sektora pomocy społecznej • brak ośrodków zajmujących się uzależnieniami dzieci niepełnosprawnych • niewystarczająca koordynacja instytucji działających na rzecz dziecka • wysokie koszty szczepień dodatkowych • zbyt niskie środki na rehabilitację i dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych • „wciąganie” – łatwa dostępność do używek • zła dystrybucja środków finansowych • biurokracja

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie zdrowia dziecka:

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.
2. Utworzenie Ośrodka Wczesnej Interwencji.
3. Promocja problematyki wczesnej interwencji i wczesnego wspomaganie rozwoju.
4. Realizacja programów profilaktyki uzależnień skierowanych do dzieci i młodzieży oraz ich rodziców.

3.1.3. Oświata i wychowanie

W zakresie oświaty i wychowania analizie podlegały specjalne potrzeby edukacyjne (dziecko zdolne, dziecko niepełnosprawne, specyficzne trudności w nauce), orientacja zawodowa dzieci, wychowanie do aktywności społecznej (korzystanie z dóbr kultury, sportu, rozwój zainteresowań), przestępczość nieletnich, zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie oświaty i wychowania. Wyniki analizy przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Analiza SWOT: RODZINA – OŚWIATA I WYCHOWANIE

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • specjalistyczne placówki: żłobki, przedszkola, Placówka wsparcia dziennego Promyk, świetlice szkolne • nagrody, stypendia dla dzieci zdolnych • korzystanie przez szkoły z dostępnych możliwości wspierania rozwoju zawodowego uczniów (MCK itp.) • kółka zainteresowań • szkoły niepubliczne • organizowanie życia kulturalnego - festyny, konkursy itp. • preżna działalność ŻDK • ZHP • MBP, Muzeum Pogranicza Śląsko – Łużyckiego • MOSRiW • współpraca pomiędzy instytucjami gminnymi • współpraca gminnych szkół z NGO • klasy integracyjne • szeroko pojęta pomoc psychologiczno-pedagogiczna • realizacja programu "Bawimy się ucząc i poznając świat" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość korzystania z programów ogólnopolskich • specjalistyczne placówki działające na terenie miasta: szkoła specjalna ze wczesnym wspomaganie rozwoju, ośrodek dla dzieci z wadami słuchu i mowy, PPP • doradztwo zawodowe w szkołach ponadgimnazjalnych, Młodzieżowe Centrum Kariery, PPP • szkoły zawodowe, OHP, szkoły ponadgimnazjalne na terenie miasta • możliwość korzystania ze środków unijnych • ogólnopolskie programy • możliwość korzystania ze środków UE
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • brak zaangażowania rodziców w życie dzieci • zbyt mały nacisk na pracę z dzieckiem uzdolnionym • słaba aktywność społeczna • ograniczenia w przebywaniu w świetlicach szkolnych, w tym dzieci rodziców niepracujących • izolacja dzieci niepełnosprawnych objętych nauczaniem indywidualnym powoduje zaburzenia w ich socjalizacji • niska świadomość społeczna rodziców • niewystarczająca praca nad orientacją zawodową, mała liczba placówek zajmujących się tym • niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach • ograniczenia w dostępie do kultury z powodów ekonomicznych • ubóstwo, alkoholizm - patologia • brak przedszkola specjalnego lub integracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenia wiekowe w korzystaniu z form oferowanych przez instytucje i organizacje • brak ośrodka szkolno – wychowawczego • długi czas oczekiwania na diagnozowanie, opiniowanie w PPP • zmiany w ustawie dot. dofinansowania zajęć w przedszkolach • zbyt duża liczba dzieci objętych nauczaniem indywidualnym • opór przed integracją • zła praktyka w zakresie dokształcania • zagrożenie likwidacją placówek z powodów ekonomicznych • eurosieroctwo • brak czasu dla własnych dzieci

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie oświaty i wychowania:

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.

2. Realizacja programów skierowanych do dzieci i młodzieży uzdolnionej.
3. Rozwój form opieki nad dzieckiem do lat 3 oraz opieki przedszkolnej, w tym integracyjnej.
4. Dostosowanie oferty zajęć pozaszkolnych i świetlicowych do potrzeb dzieci i młodzieży.
5. Zwiększenie integracji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
6. Wdrażanie programów aktywizujących rodziców do większego angażowania się w życie dzieci.
7. Rozwój form pracy nad orientacją zawodową dzieci i młodzieży.

3.2. Obszar Aktywność społeczna

Do grupy roboczej zajmującej się analizą SWOT obszaru *Aktywność społeczna* zaproszono przedstawicieli lokalnych instytucji i organizacji działających w tym obszarze, w tym przedstawicieli MOPS, zespołu kuratorów karnych, PCPR, Civitas Christiana, Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość Życia”, MBP, TPD.

Obszar *Aktywność społeczna* obejmował trzy zakresy tematyczne, tj. społeczeństwo obywatelskie, równość szans, aktywność społeczna grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

3.2.1. Społeczeństwo obywatelskie

W zakresie społeczeństwa obywatelskiego analizie podlegały: partycypacja społeczna, inicjatywy obywatelskie, NGO, wolontariat, ochrona środowiska, sport, kultura, turystyka, rekreacja, komunikacja społeczna, spójność społeczna i terytorialna, współpraca terytorialna i zagraniczna, a także zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie społeczeństwa obywatelskiego. Wyniki analizy przedstawia tabela 8.

Tabela 8. Analiza SWOT: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA – SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • specjalistyczny wolontariat pomocy społecznej i wspierania rodziny MOPS, koła wolontaryjne w szkołach • Istnieje grupa osób zainteresowana stworzeniem strategii gminnej • budżet obywatelski • komitet ds zagrożeń w związku z funkcjonowaniem fabryki • współpraca i porozumienie Żar z miastami partnerskimi (Niemcy, Francja, Węgry) • ŻDK, Muzeum Pogranicza Śląsko – Łużyckiego • działalność PTTK i duża ilość innych organizacji działających w sferze turystyki, sportu i kultury • rozbudowa ścieżek rowerowych • budowa basenu odkrytego • Orliki, kompleks rekreacyjno – sportowy przy u. Pszennej • rewitalizacja parku przy ul. Jana Pawła II • przeprowadzony przez MOPS Program Aktywności Lokalnej z pracą animatora lokalnego w 3 dzielnicach Żar i z grupą społeczną osób niepełnosprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ustawa o wolontariacie – regulacje • budowa przez powiat ścieżki rowerowej • możliwość korzystania ze środków unijnych
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • brak ścieżki rowerowej, chodnika i oświetlenia do Kunic • pokładanie zbyt dużych nadziei w wolontariacie • wypaczona idea wolontariatu • brak alternatywnego forum publicznego w mediach • niewystarczająca liczba wolontariuszy • brak informacji na temat wolontariatu • brak odpowiedzialności społeczności lokalnej za mienie, które mieszkańcy uzyskali w darze od gminy, roszczeniowość • arbitralny wybór propozycji z których można wybrać fundusz obywatelski • niewystarczająca komunikacja społeczna • utrzymujący się brak rozwiązań, które umożliwiłyby połączenie ścieżek rowerowych np. poprzez wydzielenie pasów na chodniku lub jezdni • zbyt mała liczba miejsc rekreacji dla rodzin 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrastająca liczba zadań dla gminy bez zabezpieczenia środków finansowych

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie społeczeństwa obywatelskiego:

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.
2. Rozwój programów wolontaryjnych.
3. Organizacja animacji lokalnej, programów aktywności lokalnej.
4. Tworzenie i modernizacja miejsc rekreacji rodzin (plac zabaw, Syrena – basen).
5. Rozwój ścieżek rowerowych.
6. Rozwój działalności forum publicznego i innych rozwijających komunikację społeczną.
7. Rozwój infrastruktury dzielnicy Kunice.
8. Realizacja programów współpracy z organizacjami pozarządowymi.

3.2.2. Równość szans

W zakresie równości szans analizie podlegały: równość szans udziału w życiu społecznym, kulturze, sporcie, rekreacji i turystyce, bariery urbanistyczne, architektoniczne, transportowe, komunikacyjne, techniczne, bariery mentalne i negatywne postawy społeczne dotyczące danych grup, bezpieczeństwo, zapobieganie patologii, kryzysy, klęski żywiołowe, sytuacje losowe, a także zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie równości szans. Wyniki analizy przedstawia tabela 9.

Tabela 9. Analiza SWOT: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA – RÓWNOŚĆ SZANS

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • zniżki na bilety (kino, teatr, basen) • istnieją budynki dostosowane do osób niepełnosprawnych na ul. B. Getta 19 • udział społeczności romskiej na festynach organizowanych w ich środowisku • współpraca ośrodka wsparcia MOPS z Miejską Biblioteką (książka na zamówienie) • posługiwanie się komputerami dla osób 50+ prowadzenie kursów przez Miejską Bibliotekę, przy współpracy z organizacjami • istnienie w Stowarzyszeniu Radość Życia kółka komputerowego, muzycznego oraz teatralnego • Istnienie ośrodków wsparcia ŚDS, DDW i WTZ • organizowanie półkolonii integracyjnych przy stowarzyszeniu „Radość Życia” • wzrost świadomości w temacie integracji osób niepełnosprawnych z pełnosprawnymi (imprezy o tym charakterze) • istnienie Biblioteki Pedagogicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość korzystania ze środków unijnych
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • brak programu dla rodzin wielodzietnych i podobnego systemu dla osób obciążonych niepełnosprawnością (bez względu na kryterium dochodowe rodzin) • rozwijanie asystentury rodziny – niewystarczająca liczba asystentów rodziny, psychologów • brak ciągłości w dofinansowaniu zajęć dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym • brak asysty rodziny dla osób długotrwale przebywających w zakładach karnych • segregacja w zakresie konkursów (tylko w kategoriach) • strach przed środkami masowego przekazu • wszechobecne bariery architektoniczne i urbanistyczne, zbyt wysokie krawężniki – niedostosowane do osób niepełnosprawnych • brak wystarczającej pomocy dla osób objętych klęskami żywiołowymi • bariery transportowe w komunikacji miejskiej • niewystarczająca liczba przejść dla pieszych z sygnałami dźwiękowymi • brak osób w instytucjach publicznych, które potrafiłyby komunikować się • bariery techniczne w obsłudze bankomatu dla osób niewidomych • brak oznakowania o trudnościach w szlakach turystycznych • nierówność szans dla kobiety • brak promocji o możliwościach uzyskania pomocy osobom zagrożonych patologią • brak informacyjnych spotkań z fachowcami różnych dziedzin dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym • mała ilość działań integracyjnych dzieci pełnosprawnych z niepełnosprawnymi • niedostateczne forum kształtujące postawy ludzi i ich świadomość 	<ul style="list-style-type: none"> wszechobecne bariery architektoniczne • brak opieki stomatologicznej dla dzieci w szkołach podstawowych • mało zawodów dla osób niepełnosprawnych • brak zawodów, które były by zarezerwowane dla osób niepełnosprawnych

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie równości szans:

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.
2. Wprowadzenie karty dużej rodziny.
3. Wprowadzenie karty osób/rodzin z niepełnosprawnością.
4. Zwiększenie liczby psychologów, asystentów rodziny.
5. Rozwój usług socjalnych dla rodzin z osobą opuszczającą zakład karny.
6. Rozwój form integracji – rezygnacja z segregacji osób niepełnosprawnych np. poprzez tworzenie odrębnych kategorii.
7. Dostosowanie komunikacji miejskiej do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością.
8. Likwidacja barier architektonicznych i urbanistycznych – przeznaczanie na ten cel corocznie określonych środków.
9. Nauka języka migowego przez osoby pracujące w sferze publicznej.

3.2.3. Aktywność społeczna grup zagrożonych wykluczeniem

W zakresie aktywności społecznej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym analizie podlegała charakterystyka aktywności społecznej bezdomnych, opuszczających zakłady karne, opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze, Romów, powracających z zagranicy, cudzoziemców, niepełnosprawnych, a także

zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie aktywności społecznej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wyniki analizy przedstawia tabela 10.

Tabela 10. Analiza SWOT: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA GRUP ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • 3 mieszkania readaptacyjne przy MOPS • ogrzewalnia w sezonie zimowym • łazienka przez cały rok • współpraca z organizacjami, partnerzy • współdziałanie samorządowych podmiotów polityki społecznej w celu zmniejszenia zjawiska bezdomności (spółdzielnia socjalna, MOPS, Sąd, Straż Miejska, Policja). • Romowie – integrują się sami ze sobą • Istnieją dobre przykłady podejmowania prób zatrudniania osób wychodzących z zakładu karnego. • ŚDS, DDW, WTZ • finansowanie DSM 	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkanie chronione dla osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze • konkursy na finansowanie programów dla osób bezdomnych, Romów, zaburzonych psychicznie ze środków zewnętrznych
SLABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • brak ZAZ, CIS, KIS • niekompletny system wsparcia motywujący do wychodzenia z bezdomności (streetworker, forma dziennego wsparcia, mieszkanie readaptacyjne o wyższym standardzie – w tym z możliwością zamieszkania par, mieszkanie chronione, mieszkanie z zasobach komunalnych dla realizujących program wychodzenia z bezdomności) • brak mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych • brak organizacji lub form wspierających osoby opuszczające zakłady karne, brak zróżnicowania w podejściu do osób opuszczających zakłady karne • brak rozwiązań w wykorzystaniu biblioteki przez osoby bezdomne • nawykowa roszczeniowość w stosunku do zadań obowiązkowych • postawa Romów utrudniająca integrację, niechęć do zmian, brak potrzeby integracji • brak elementów pracy z Romami, które by wykorzystywały ich integrację, mała wiedza na temat ich kultury • uzależnienie Romów od pomocy społecznej, niechęć do zatrudnienia • brak trenerów wchodzących do pracodawców z osobami niepełnosprawnymi • niezadowolające, niekomfortowe warunki pracy w instytucjach pomocowych – szczególnie MOPS (dla klientów- brak intymności) • niewystarczające zasoby instytucjonalne w stosunku do pracy z osobami uzależnionymi 	<ul style="list-style-type: none"> • stereotypy Romów, stygmatyzacja • brak programów nastawionych na edukację językową cudzoziemców • bariery w świadomości pracodawców w zatrudnianiu osób po wyjściu z zakładu karnego • ukrywanie powodów niezaadoptowania się w pracy (zwolnienia z pracy) • brak informacji zwrotnej dla pracodawcy) • brak miejsc w placówkach opiekuńczo wychowawczych • brak programów nastawionych na usamodzielnienie osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze • mała lista zakładów pracy chronionej • brak systemowych rozwiązań w zakresie wzmocnień pierwszych kroków u osób bezdomnych, uzależnionych, brak koncentracji na ich mocnych stronach • brak mieszkań dla osób powracających z zakładu karnego

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie aktywności społecznej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym:

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.
2. Utworzenie CIS lub KIS.
3. Utworzenie mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych.
4. Uruchomienie usług streetworkera.
5. Rozszerzenie form dziennego wsparcia bezdomnych.
6. Zwiększenie liczby mieszkań readaptacyjnych, zróżnicowanie ich standardu, stworzenie możliwości zamieszkiwania ich przez pary.
7. Utworzenie mieszkania chronionego dla wychodzących z bezdomności.
8. Przeznaczanie mieszkań z zasobów komunalnych dla realizujących program wychodzenia z bezdomności.
9. Uwzględnianie w ramach konkursów i aplikowanie o środki na programy dla wychodzących z zakładów karnych, Romów.
10. Poprawa warunków obsługi klientów MOPS oraz instytucji i organizacji działających w sferze polityki społecznej.

3.3. Obszar Usługi społeczne

Do grupy roboczej zajmującej się analizą SWOT obszaru *Usługi społeczne* zaproszono przedstawicieli lokalnych instytucji i organizacji działających w tym obszarze, m.in. przedstawicieli MOPS, Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość Życia”, TPD, Urzędu Miejskiego w Żarach, Klubu Abstynenta, oddziału Gerontologii „Szpitala na Wyspie”, Sanepidu.

Obszar Usługi Społeczne obejmował dwa zakresy tematyczne, tj. zdrowie mieszkańców oraz jakość życia.

3.3.1. Zdrowie mieszkańców

W zakresie zdrowia mieszkańców analizie podlegały: sytuacja zdrowotna, epidemiologia, działalność POZ, rehabilitacja lecznicza, ubezpieczenia zdrowotne (powracający z zagranicy, itp.), promocja zdrowia, zdrowie psychiczne, uzależnienia - objawy i skutki, a także zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie zdrowia mieszkańców. Wyniki analizy przedstawia tabela 11.

Tabela 11. Analiza SWOT: USŁUGI SPOŁECZNE – ZDROWIE MIESZKAŃCÓW

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • istnienie organizacji pozarządowych w obszarze rehabilitacji • realizację poprzez gminy programów profilaktycznych • grupy wsparcia dla uzależnionych i współuzależnionych • profilaktyka uzależnień w szkołach • akcje prozdrowotne • wyspecjalizowana kadra ciągle się doksztalająca • szczepienia HPV- finansowane z samorządu – program Simontona • rozpoczęcie budowy hospicjum • wypożyczalnia sprzętu dla niepełnosprawnych przy MOPS • PCK • usługi opiekuńcze • usługi specjalistów z MOPS (psycholodzy, specjaliści ds. uzależnień, asystenci rodziny) • duża ilość zajęć profilaktycznych w szkołach 	<ul style="list-style-type: none"> obecność dwóch szpitali • prywatna praktyka lekarska • 3 Poradnie Zdrowia Psychicznego • istnienie oddziału geriatry • duża ilość zakładów rehabilitacyjnych • istnienie SOR
SLABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • mała ilość sprzętu w wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego (łóżka ortopedyczne) • niedostatek umiejętności i chęci co do opieki nad osobami starszymi w rodzinach • brak wsparcia dla rodzin zajmujących się osobami starszymi • niewystarczająca ilość usług specjalistycznych opiekuńczych • niewystarczająca opieka paliatywna • wzrost liczby zachorowań na choroby psychiczne • długi okres oczekiwania na poradę psychiatryczną, psychologiczną 	<ul style="list-style-type: none"> • brak wystarczających regulacji prawnych dotyczących profilaktyki i opieki nad starszymi • brak hospicjum • brak zrozumienia społecznego • postawy egocentryczne • powrót dopalaczy – brak przeciwdziałań prawnych • utrudniony dostęp do specjalistów w służbie zdrowia • długi termin oczekiwania na rehabilitację • brak dyżurów stomatologa • niedostatek opieki zdrowotnej nad starzejącymi • bariery architektoniczne w zakładach leczniczych • brak oddziału chirurgii dziecięcej • wzrost chorób zakaźnych w tej populacji (dane z sanepidu) i zachorowań na boreliozę • słaba profilaktyka w obrębie służby zdrowia • brak promocji i informacji o przysługujących bezpłatnych szczepieniach • wzrastające koszty leczenia, środków farmakologicznych i rehabilitacji • brak możliwości leczenia odwykowego młodzieży • niewystarczająca liczba kontraktów na leczenie • niedostatek opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży • brak rozwiązań opieki medycznej po SOR • długi okres oczekiwania na poradę psychiatryczną • brak informacji zwrotnej dotyczącej efektów profilaktyki (badań) • niedostateczna opieka zdrowotna nad starzejącymi

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie *zdrowia mieszkańców* :

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.
2. Wnioskowanie do powiatu o skoordynowanie właściwej opieki zdrowotnej dla mieszkańców miasta.
3. Utworzenie punktu wsparcia szkoleniowego dla rodzin w zakresie pielęgnacji i opieki nad osobami starszymi.
4. Wsparcie przez gminę rozpoczętej społecznie budowy hospicjum.
5. Rozwój istniejących form wsparcia osób niepełnosprawnych i długotrwale chorych (m.in. dokupienie sprzętu rehabilitacyjnego, rozwój usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych).
6. Utworzenie klubu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

3.3.2. Jakość życia

W zakresie jakości życia analizie podlegało: zabezpieczenie potrzeb, zapewnienie godnych warunków życia (bezpieczeństwo socjalne, formy opieki, usługi) osobom trwale zależnym (starszym, niepełnosprawnym, długotrwale chorym), a także zasoby instytucji i organizacji działających w zakresie jakości życia. Wyniki analizy przedstawia tabela 12.

Tabela 12. Analiza SWOT: USŁUGI SPOŁECZNE – JAKOŚĆ ŻYCIA

ZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI MIASTA	NIEZALEŻNE OD SPOŁECZNOŚCI
--------------------------------	----------------------------

	MIASTA
MOCNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • istnienie ośrodków wsparcia DDW, ŚDS, WTZ • istnienie organizacji pozarządowych w obszarze wsparcia osób zależnych • działalność Uniwersytetu Trzeciego Wieku • istnienie Rodzinnego Domu Pomocy • wyspecjalizowana kadra ciągle się kształcąca • wypożyczalnia sprzętu dla niepełnosprawnych przy MOPS • PCK • usługi opiekuńcze • usługi specjalistów z MOPS (psycholodzy, specjaliści ds. uzależnień, asystenci rodziny) • kompleksowe monitorowanie i zapewnienie kontaktu dla osób starszych, niepełnosprawnych i długotrwale chorych przez MOPS • zapewnienie wsparcia wolontaryjnego dla osób potrzebujących, stworzenie warunków do samorealizacji dla osób starszych w ramach wolontariatu organizowanego przez MOPS • organizowanie imprez kulturalno oświatowych poświęconych osobom starszym i niepełnosprawnym • działalność organizacji na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych • działalność Stołówki Charytatywnej na rzecz osób wymagających pomocy (Stowarzyszenie Brata Alberta) 	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość korzystania ze środków unijnych • kampanie społeczne dotyczące problematyki starości i niepełnosprawności
SLABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • transport publiczny w niewystarczającym stopniu przystosowany dla osób starszych i niepełnosprawnych • brak ofert pracy w charakterze tłumaczy języka migowego w urzędach, instytucjach publicznych (dla osób realnie posługujących się językiem migowym) • brak wsparcia dla rodzin zajmujących się osobami starszymi • niewystarczająca promocja i profilaktyka w zakresie stylu życia zapobiegającego chorobom wieku starczego • brak mieszkań chronionych dla niepełnosprawnych i starszych 	<ul style="list-style-type: none"> • bariery architektoniczne w zakładach leczniczych • brak regulacji prawnych wspierających rodziny i osoby zależne • brak zrozumienia społecznego • postawy egocentryczne • niedostateczne promowanie przez lokalne media dobrych i efektywnych inicjatyw społecznych • zniekształcanie przez lokalną prasę podejmowanych przez społeczeństwo działań i inicjatyw na rzecz środowiska lokalnego • zniekształcanie przez prasę lokalną wizerunku osób zaangażowanych w życie publiczne • starzenie się społeczeństwa

Na podstawie wyników analizy SWOT grupa robocza określiła następujące rekomendacje do dalszych prac nad określeniem kierunków działań *Strategii* w zakresie jakości życia mieszkańców:

1. Dalsze wspieranie i rozwój form działalności stanowiących mocne strony.
2. Pozyskanie i adaptacja istniejącego budynku w Żarach na potrzeby mieszkań chronionych.
3. Utworzenie dziennej formy opieki dla osób o potrzebie wzmożonej opieki, w tym stacjonarnej.
4. Tworzenie grup wsparcia, punktów szkoleniowych, grup samopomocowych dla rodzin opiekujących się osobami starszymi.
5. Organizowanie poradnictwa specjalistycznego dla osób zależnych i ich opiekunów.
6. Rozbudowa istniejącej infrastruktury działającej na rzecz niepełnosprawnych (dokupienie sprzętu rehabilitacyjnego).
7. Rozwój form aktywności osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych.

3.4. Obszar Aktywność Zawodowa

Bezrobocie to zjawisko, polegające na tym, że ludzie zdolni do pracy i chcący pracować (ten element jest bardzo trudny do weryfikacji) nie mogą znaleźć zatrudnienia. W rozumieniu prawa w Polsce, osoba bezrobotna to osoba niezatrudniona i niewykonująca również żadnej innej pracy zarobkowej, osoba zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia, nie ucząca się w szkole w systemie dziennym, zarejestrowana we właściwym powiatowym urzędzie pracy i spełniająca określone ustawowo wymogi.

Miernikiem wielkości bezrobocia jest stopa bezrobocia, nie jest to jednak jedyna na świecie metoda estymacji. Zarówno ona, jak i każda inna metoda obciążona jest błędem oszacowania skali bezrobocia. Najczęściej stosowanym wskaźnikiem, w tym również i w Polsce, określającym stopę bezrobocia, jest stosunek liczby osób zarejestrowanych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie - pracującej i bezrobotnej łącznie. Wskaźnik ten wyrażany jest w procentach. Omawiając stopę bezrobocia należy brać pod uwagę, że istnieje grupa bezrobotnych, którzy poszukują pracy na własną rękę nie rejestrując się w urzędzie zatrudnienia, jak również to, że wiele osób rejestruje się Urzędzie Pracy tylko po to, by skorzystać z prawa do zasiłku lub ubezpieczenia zdrowotnego, nie chcąc podejmować pracy. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na podział na rzeczywistą i naturalną stopę bezrobocia. Rzeczywista stopa bezrobocia dotyczy bezrobotnych, niezależnie od przyczyn, dla których pozostają bez pracy. Naturalna stopa bezrobocia dotyczy bezrobotnych dobrowolnie, tzn.

tych, których pozostawanie bez pracy nie wynika ze stanu koniunktury. Szacuje się, że naturalna stopa bezrobocia wynosi ok. 3-4%.

Stopa bezrobocia za czerwiec 2013 w powiecie żarskim wynosiła 16,6 %. W samym mieście Żary w listopadzie 2013 liczba osób bezrobotnych wyniosła **1 574 osób**, w tym: kobiet 890, z prawem do zasiłku 202, niepełnosprawnych 162, młodzież do 25 roku 267, długotrwale bezrobotni 667.

Bezrobocie ma wpływ zarówno na sytuację ekonomiczną, jak i psychospołeczną. Negatywne skutki bezrobocia rosną w miarę wydłużania się okresu pozostawania bez pracy. Prowadzą do obniżania standardu życia (nawet w przypadku otrzymywania świadczeń kompensujących płacę), wywołują poczucie krzywdy, frustracji, sprzyjają izolacji społecznej, stają się czynnikiem utraty kwalifikacji zawodowych, pogorszenia stanu zdrowia, wpływają na wzrost konfliktów społecznych i zachowań patologicznych. Długotrwały brak pracy potęguje ubóstwo, poprzez przede wszystkim degradację ekonomiczną całych rodzin.

Bezrobocie pociąga za sobą negatywne skutki, zarówno dla osoby bezrobotnej, jej najbliższego otoczenia, ale również dla szeroko pojętego otoczenia. Stanowi bowiem niewykorzystany, nieproduktywny potencjał ludzki oraz znaczne koszty materialne związane z utrzymaniem bezrobotnych i służb zajmujących się ich problemami i obsługą. Dodatkowo jeszcze będąc „tłem edukacyjnym” dla nowych pokoleń wyrastających w schematach rodzinnych obciążonych bezrobociem.

Najczęstszymi przyczynami bezrobocia, w Polsce są:

- recesja gospodarcza po 1990 roku, charakteryzująca się spadkiem produkcji przemysłowej,
- przekształcenia własnościowe wynikające z restrukturyzacji gospodarki,
- brak doświadczeń przedsiębiorczych, brak przygotowania przedsiębiorstw do efektywnego funkcjonowania i utrzymania miejsc pracy,
- fiskalizm, będący przyczyną regresu, także w znacznej części sektora prywatnego,
- pasywność postaw i zachowań wielu podmiotów i ludzi, niska mobilność, brak przygotowania merytorycznego i psychologicznego do działania w warunkach gospodarki rynkowej, konkurencji i ryzyka,
- słabość systemu pośrednictwa pracy i luki informacyjne,
- niedostosowanie systemu edukacyjnego do potrzeb rynku pracy.

Strategia, biorąc pod uwagę sytuację społeczno – ekonomiczną Żar w zakresie aktywizacji zawodowej, wskazuje zakresy tematyczne, w których należy podjąć działania, a są nimi: **rynek pracy**, **pracownicy** (ich doświadczenie i kwalifikacje) oraz **aktywność zawodowa grup zagrożonych wykluczeniem społecznym**. Większość działań planowana w ramach *Strategii* skupia się na w/w zakresach, jednak nie jako niezależne działania, ale jako działania mające jednocześnie wpływ na wszystkie ze wskazanych obszarów.

3.4.1. Rynek pracy

Strategiczne znaczenie dla sytuacji społeczno – ekonomicznej ma **rynek pracy** i kształtujące się na nim trendy, których niekorzystne tendencje można niwelować poprzez działania takie jak doradztwo zawodowe i pośrednictwo pracy dla bezrobotnych i osób poszukujących pracy oraz przede wszystkim poprzez współpracę z przedsiębiorcami podczas budowania przez nich strategii zatrudniania, która uwzględniać powinna zarządzanie wiekiem, różnorodnością, kompetencjami. Dotyczy to również tworzenia warunków pracy, charakteryzujących się dostępnością do danych stanowisk pracy dla różnych grup społecznych: osób niepełnosprawnych, matek z małymi dziećmi, osób w wieku 50+. W tak sformułowanych działaniach kluczową rolę odegrać mogą instytucja takie jak urząd zatrudnienia, Fundacja "Przedsiębiorczość", czy MOPS. Celem działań tych instytucji w ramach strategii powinno być inspirowanie, wspieranie, tworzenie w miejscowym środowisku przedsięwzięć gospodarczych, wyzwalanie, wdrażanie inicjatyw gospodarczych i pobudzanie przedsiębiorczości oraz aktywne zwalczanie bezrobocia. Środkami jakimi mogą wspierać się te instytucje, w celu realizacji działań to przede wszystkim wykorzystanie Funduszy budżetowych oraz pozyskiwanie finansowania zewnętrznego np. środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszy Systemowych, czy innych.

W celu stworzenie warunków dla rozwoju aktywności zawodowej mieszkańców Żar w latach 2014-2020 powinny być podjęte przede wszystkim następujące zadania w zakresie Rynku pracy:

1. Prowadzenie systematycznej analizy lokalnego, krajowego i zagranicznego rynku pracy w aspekcie zachodzących na nim zmian jakościowych i ilościowych.

2. Tworzenie, rozwijanie i upowszechnianie działalności istniejących placówek kompleksowo informujących o ofertach zatrudnienia, internetowych portalach poświęconych rynkowi pracy, pracodawcach i usługach świadczonych przez Urząd Pracy i inne instytucje i organizacje.

3. Zawiązanie współpracy i powołanie interdyscyplinarnych grup zadaniowych działających na rzecz minimalizowania skutków bezrobocia poprzez:

- skuteczną i szybką wymianę informacji pomiędzy pomocą społeczną, PUP oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz osób bezrobotnych,
- wykorzystanie potencjału partnerów społecznych,
- zawiązywanie partnerstwa lokalnego.

4. Zwiększenie dostępności oraz wzbogacenie form i metod pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego.

5. Tworzenie, rozwijanie i promowanie działalności spółdzielni socjalnych.

6. Utrzymanie i rozwijanie inkubatorów przedsiębiorczości.

7. Wspieranie otoczenia osób poszukujących pracy (m.in. pomoc w zapewnieniu opieki nad dziećmi (żłobki, przedszkola) i osobami zależnymi).

8. Monitorowanie aktywności zawodowej osób skierowanych do pracy.

9. Tworzenie i realizacja programów związanych z aktywizacją rynku pracy.

10. Doskonalenie kadr kierowniczych przedsiębiorstw w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu, zarządzania wiekiem, różnorodnością, kompetencjami kadr.

3.4.2. Pracownicy

Po analizie zakresu dotyczącego **pracowników** (ich wiedzy i kwalifikacji) stwierdzono, iż należy przede wszystkim zapewnić osobom bezrobotnym, wszystkim grupom wchodzącym w szeregi bezrobotnych, łatwy dostęp do nowoczesnych technologii przekazu informacji o rynku pracy oraz wiedzy o nowoczesnych technikach poszukiwania pracy, poprzez doradztwo zawodowe, szkolenia oraz z wykorzystaniem infrastruktury takiej jak sale komputerowe, dostęp do Internetu, dostęp do baz danych ofert pracy.

Wiedza, jaka musi być dostępna dla osób bezrobotnych, to przede wszystkim informacje o możliwościach podjęcia pracy we wszystkich możliwych obszarach aktywizacji, w tym np. jako wolontariusze. Osoby zainteresowane powinny mieć możliwość uzyskać informacje o zawodach deficytowych oraz warunkach i procedurach uruchamiania własnej działalności gospodarczej. Oferty pracy powinny dotyczyć nie tylko lokalnego – żarskiego rynku pracy, ale również całego województwa, kraju, jak również zagranicy. Usługi świadczone osobom bezrobotnym muszą być nieodpłatne.

Niezbędne jest zatem podjęcie kompleksowych działań aktywizujących wobec osób bezrobotnych, poprzez zastosowanie instrumentów rynku pracy w postaci: staży zawodowych, przygotowania zawodowego, szkoleń, prac interwencyjnych oraz poprzez przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej, dzięki którym osoby bezrobotne nabędą praktyczne umiejętności zawodowe, podniosą swoje kwalifikacje, a tym samym staną się bardziej atrakcyjne dla pracodawców. Prezentowane formy wsparcia wybrano na podstawie analizy lokalnego rynku pracy, skuteczności aktywizacyjnej ocenionej na podstawie wcześniej podejmowanych działań oraz analizy braków kompetencji osób bezrobotnych. Działania powinny być skierowane przede wszystkim do osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy, a zwłaszcza do bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia w celu podniesienia zdolności mieszkańców Żar do zatrudnienia w latach 2014-2020 powinny być zrealizowane następujące zadania:

1. Wspieranie procesu reorientacji zawodowej.
2. Prowadzenie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje.
3. Prowadzenie warsztatów aktywizacji zawodowej zgodnych z potrzebami rynku pracy.
4. Upowszechnianie staży, przygotowania zawodowego i innych instrumentów aktywizacji zawodowej.
5. Aktywizacja poprzez wolontariat umożliwiającą nabycie praktyki zawodowej.

6. Tworzenie i realizacja programów związanych z podwyższaniem kwalifikacji pracowników.

7. Wspieranie samozatrudnienia, w tym wspieranie merytoryczne i finansowe osób rozpoczynających działalność gospodarczą, pomoc w nawiązaniu kontaktów z instytucjami, partnerami biznesowymi, wsparcie w pierwszym okresie działalności.

3.4.3. Aktywność zawodowa zagrożonych wykluczeniem społecznym

Biorąc pod uwagę grupy bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym należy skupić się na podejmowaniu działań związanych z rozwojem ekonomii społecznej i wykorzystaniu tych narzędzi i możliwości jakie dostępne będą w perspektywie finansowej środków UE. Budowa silnego trzeciego sektora, jak nazywana jest dzisiaj ekonomia społeczna, może być fundamentem do aktywizacji zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem. Aktualnie realizowany projekt Gminy Żary o statusie miejskim oraz Fundacji „Przedsiębiorczość” pt. „Żary 2020 – innowacyjny system wsparcia ekonomii społecznej” jest pierwszą z inicjatyw mającą na celu walkę z bezrobociem za pomocą narzędzi ekonomii społecznej. Kontynuacja tych działań jest niezbędna, ważne jest by budować w Żarach środowisko przyjazne ekonomii społecznej, które zawierało będzie w swojej strukturze zarówno instytucje, jak i przedstawiciele biznesu / przedsiębiorców. Dodatkowo należy uwzględnić w perspektywie 2014 – 2020 istnienie ośrodków wsparcia dla nowopowstałych inicjatyw ekonomii społecznej – spółdzielni socjalnych osób fizycznych, spółdzielni socjalnych osób prawnych, jak również fundacji, czy stowarzyszeń, aby miały one wsparcie zarówno merytoryczne, jak i finansowe w lokalnym środowisku.

Ważnym instrumentem wspierającym aktywizację zawodową osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem jest praca socjalna. Ten system pracy polega na motywowaniu i przygotowywaniu bezrobotnych do efektywnego poszukiwania zatrudnienia oraz pomocy w nabywaniu umiejętności sporządzania osobistych aplikacji zawodowych, czyli tzw. curriculum vitae i listu motywacyjnego. Klientom Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej na bieżąco powinny być przekazywane aktualne oferty pracy, informacje o lokalnych instytucjach i organizacjach udzielających pomocy w pozyskiwaniu pracy, a za pośrednictwem PUP powinni być oni kierowani na kursy i szkolenia w celu przekwalifikowania zawodowego. W działaniach aktywizujących dla tej grupy osób bezrobotnych ważną inicjatywą jest również organizowanie prac społecznie użytecznych.

Działalność MOPS ma również wpływ na rozwój zawodowy młodego pokolenia. Kierując dzieci z rodzin patologicznych i niewydolnych wychowawczo do żłobków i przedszkoli, pokrywając koszty żywienia, czy pobytu w internacie, kształtując właściwe postawy wychowawcze rodziców Ośrodek wyrównuje szanse rozwojowe i zapobiega uzależnieniu się od instytucji.

W celu aktywizacji zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym powinny być podejmowane następujące kierunki działania:

1. Poszerzenie oferty programów, szkoleń i innych form indywidualnej aktywizacji zwiększających szanse na zatrudnienie osób szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne (kobiet, osób niepełnosprawnych, osób po 50 roku życia, osób długotrwale bezrobotnych) przy wykorzystaniu europejskich funduszy pomocowych i innych źródeł finansowania.

2. Prowadzenie we współpracy z organizacjami pozarządowymi kampanii informacyjnych mających na celu usuwanie barier i zachowań dyskryminacyjnych.

3. Utworzenie Centrum Integracji Społecznej.

4. Organizowanie prac społecznie użytecznych.

5. Angażowanie osób bezrobotnych w pracę organizacji pozarządowych działających na rzecz społeczności lokalnej: w działaniach kulturalnych, sportowych rekreacyjnych, na rzecz osób niepełnosprawnych.

6. Udzielanie osobom i rodzinom pomocy materialnej i niematerialnej w zależności od potrzeb.

7. Wdrażanie nowych metod pracy socjalnej, w tym kontraktów socjalnych w celu niwelowania postaw pasywnych i biernych.

8. Rozwój systemu poradnictwa zawodowego, psychologicznego i prawnego wspomagającego przezwyciężanie sytuacji kryzysowych.

9. Prowadzenie terapii rodzin objętych bezrobociem w celu ograniczenia zjawiska „dziedziczenia bezrobocia” przez młode pokolenie.

10. Tworzenie grup samopomocowych dla osób bezrobotnych i ich rodzin.

4. Prognoza zmian w zakresie objętym *Strategią*

Działania zaplanowane w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014 - 2020* ukierunkowane będą w szczególności na podniesienie jakości życia mieszkańców i zwiększenie ich udziału w życiu społecznym. Wdrażane działania ukierunkowane będą na osiągnięcie następujących efektów:

- w obszarze *Rodzina* : podniesienie poziomu prawidłowego wypełniania przez rodziny funkcji opiekuńczo-wychowawczych, ograniczenie ilości dzieci zamieszkujących poza środowiskiem rodzinnym, ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie, zmniejszenie różnic w jakości życia dzieci i młodzieży z różnych środowisk, ograniczenie skutków dysfunkcji rozwojowych, optymalne wykorzystanie przez dzieci, w tym szczególnie uzdolnione, szans rozwojowych, zmniejszenie skali patologii w rodzinach, zwiększenie udziału rodzin w życiu kulturalnym, ukształtowanie wśród dzieci i młodzieży właściwych postaw i umiejętności psychologicznych i społecznych,
- w obszarze *Aktywność społeczna* : zminimalizowanie negatywnych zjawisk społecznych, integracja społeczna i zawodowa osób wykluczonych społecznie, zawiązanie partnerstw pomiędzy samorządami, organizacjami i innymi podmiotami, powszechna dostępność infrastruktury użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych, zwiększenie udziału w życiu społecznym osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, zmniejszenie napięć społecznych związanych z dyskryminacją, ksenofobią, rasizmem oraz związanej z nimi nietolerancją,
- w obszarze *Usługi społeczne*: zwiększenie aktywności społecznej seniorów, zwiększenie liczby podmiotów działających na rzecz aktywności społecznej oraz rehabilitacji osób starszych, podniesienie jakości życia osób zależnych, poprawa stanu zdrowia mieszkańców, zmniejszenie skali uzależnień i ograniczenie ich skutków,
- w obszarze *Aktywność zawodowa* : zakłada się, że zaplanowanymi działaniami w latach 2014 – 2020 objętych zostanie przynajmniej 30% osób bezrobotnych, co wpłynie pozytywnie na sytuację na rynku pracy (zmniejszy się wskaźnik bezrobocia); bezrobotni, dzięki uzyskanemu wsparciu, zdobędą nową wiedzę, uzyskają nowe umiejętności praktyczne oraz uzupełnią posiadane, a także nabędą doświadczenia zawodowego; dzięki uczestnictwu w programach realizowanych w ramach strategii nastąpi zwiększenie motywacji, zdolności komunikacyjnych tych osób, podniesienie poziomu ich samooceny, pewności siebie, poczucia odpowiedzialności; dodatkowo zwiększy się poziom kreatywności, samodzielności oraz zdolności do podejmowania decyzji wymagających inicjatywy własnej; pomoc udzielona w ramach działań wpisujących się w strategię w znaczący sposób przyczyni się do zmniejszenia dysproporcji między doświadczonymi pracownikami, a osobami wkraczającymi, bądź powracającymi na rynek pracy, dzięki realizacji *Strategii* osoby bezrobotne, a zwłaszcza te, zagrożone wykluczeniem społecznym, będą miały szansę uzyskać stałe bądź okresowe zatrudnienie.

5. Cele strategiczne i zadania polityki społecznej gminy Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020

5.1. Wizja polityki społecznej Żar

Po przeprowadzeniu analizy sytuacji społecznej w Żarach wytyczono główne kierunki działań przeciwdziałających występującym problemom społecznym, a także wypracowano wizję, a więc obraz miasta, do którego zmierzać będą mieszkańcy, instytucje i organizacje realizując działania zapisane w *Strategii*.

Wizję polityki społecznej gminy Żary o statusie miejskim określono jako:

Żary - miastem aktywnych mieszkańców, szczęśliwych rodzin oraz profesjonalnych instytucji i organizacji, biorących współodpowiedzialność za rozwój swojej „małej ojczyzny”.

5.2. Cele strategiczne

W toku prac nad *Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020* wyłoniono cztery cele strategiczne odpowiadające czterem obszarom będącym przedmiotem analiz:

1. Wyrównanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży – dotyczy obszaru *Rodzina*. W ramach założonego celu określono trzy kierunki działań: podniesienie zdolności rodzin do wypełniania ich podstawowych funkcji poprzez system zintegrowanych działań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, instytucji oświatowych, organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających w sferze profilaktyki i pomocy dziecku i rodzinie, zapewnienie prawidłowego rozwoju psychoruchowego dzieci oraz wspieranie prawidłowego rozwoju poznawczego, społecznego i zawodowego dzieci.

2. Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz integracja grup zagrożonych wykluczeniem – dotyczy obszaru *Aktywność społeczna*. W ramach założonego celu określono trzy kierunki działań: kształtowanie postaw obywatelskich, wyrównanie szans udziału w życiu społecznym oraz zwiększenie aktywności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

3. Udoskonalenie systemu oparcia społecznego – dotyczy obszaru *Usługi społeczne*. W ramach założonego celu określono dwa kierunki działań: podtrzymywanie zdrowia mieszkańców oraz podniesienie jakości życia osób zależnych.

4. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców Żar - dotyczy obszaru *Aktywność zawodowa*. W ramach założonego celu określono trzy kierunki działań: stworzenie warunków dla rozwoju aktywności zawodowej mieszkańców Żar, podniesienie zdolności mieszkańców Żar do zatrudnienia, aktywizacja zawodowa osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

5.3. Karty zadań

K.I.1.

Obszar	I. RODZINA		
Cel strategiczny	1. Wyrównanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży		
Kierunek działań	1.1. Podniesienie zdolności rodzin do wypełniania ich podstawowych funkcji poprzez system zintegrowanych działań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, instytucji oświatowych, organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających w sferze profilaktyki i pomocy dziecku i rodzinie		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
1.1.1. Rozwój usług asystentów rodziny.	liczba pracujących asystentów - liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba szkoleń asystentów	- MOPS	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.2. Rozwój działalności rodzin wspierających	- liczba pracujących rodzin wspierających - liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba szkoleń rodzin wspierających	- MOPS	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.3. Rozwój usług specjalistów, w tym psychologów, specjalistów systemowej terapii rodzin.	- liczba pracujących specjalistów- liczba osób objętych oddziaływaniem	- MOPS - organizacje pozarządowe - placówki oświatowe	-budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.4. Rozwój działalności placówek wsparcia dziennego, w tym typu podwórkowego.	- liczba osób objętych oddziaływaniem - ilość działających form placówek	- Urząd Miejski w Żarach - organizacje pozarządowe	-budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.5. Rozwój form wsparcia grupowego – grup wsparcia, szkoły rodzin, spotkań ze specjalistami, grup samopomocy.	- liczba osób objętych oddziaływaniem - ilość działających form wsparcia grupowego	- MOPS - organizacje pozarządowe - placówki oświatowe	-budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.6. Cykliczne tworzenie i realizacja programów wspierania rodziny.	- ilość przyjętych i zrealizowanych programów	- Urząd Miejski w Żarach- MOPS- organizacje pozarządowe- placówki oświatowe	-budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.7. Cykliczne tworzenie i realizacja programów przeciwdziałania przemocy.	- ilość przyjętych i zrealizowanych programów	- Urząd Miejski w Żarach- Zespół Interdyscyplinarny - MOPS - organizacje pozarządowe - inne zgodnie ze statutem	-budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.8. Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy społecznej i wspierania rodziny.	- ilość przeprowadzonych szkoleń i innych form podnoszenia kwalifikacji- ilość specjalistów którzy ukończyli formy szkolenia	- Urząd Miejski w Żarach- instytucje i organizacje zgodnie ze statutem	-budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.1.9. Poprawa warunków pracy MOPS jako organizatora pracy z rodziną oraz Placówki Wsparcia Dziennego.	- ilość pomieszczeń wykorzystywanych do wspierania rodziny - Ilość pomieszczeń wykorzystywanych przez placówkę wsparcia dziennego- ilość remontów i inwestycji	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS	-budżet miasta - środki krajowe - środki UE

K.I.2.

Obszar	I. RODZINA		
Cel strategiczny	1. 1. Wyrównanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży		
Kierunek działań	1.2. Zapewnienie prawidłowego rozwoju psychoruchowego dzieci		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
I.2.1. Utworzenie Ośrodka Wczesnej Interwencji	- liczba osób objętych oddziaływaniem.- otwarty ośrodek	- Urząd Miejski w Żarach- organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
I.2.2. Promocja problematyki wczesnej interwencji i wczesnego wspomagania rozwoju.	- liczba zorganizowanych akcji,- liczba zorganizowanych spotkań, seminariów, konferencji, plakatów itp. – liczba osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach- placówki oświatowe - MOPS - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki własne organizacji pozarządowych - środki krajowe - środki UE
I.2.3. Realizacja programów profilaktyki uzależnień skierowanych do dzieci i młodzieży oraz ich rodziców.	- liczba zrealizowanych programów - liczba osób objętych oddziaływaniem	- MKRPA - placówki oświatowe- MOPS - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE

K.I.3.

Obszar	I. RODZINA		
Cel strategiczny	1. 1. Wyrównanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży		
Kierunek działań	1.3. Wspieranie prawidłowego rozwoju poznawczego, społecznego i zawodowego dzieci		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
1.3.1. Realizacja programów skierowanych do dzieci i młodzieży uzdolnionej.	- liczba zrealizowanych programów - liczba osób objętych oddziaływaniem.	- placówki oświatowe - organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE
1.3.2. Rozwój form opieki nad dzieckiem do lat 3 i opieki przedszkolnej, w tym integracyjnej.	- liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba form opieki	- Urząd Miejski w Żarach- podmioty prywatne - organizacje pozarządowe	- budżet miasta- środki własne organizacji pozarządowych i podmiotów prywatnych- środki krajowe - środki UE
1.3.3. Dostosowanie oferty zajęć pozaszkolnych i świetlicowych.do potrzeb dzieci i młodzieży.	- liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba form zajęć	- placówki oświatowe - organizacje pozarządowe - MOPS w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe- środki UE
1.3.4. Upowszechnienie integracji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.	- liczba dzieci objętych edukacją integracyjną - ilość klas integracyjnych - ilość zrealizowanych form oddziaływań integracyjnych - liczba placówek oświatowych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	- Urząd Miejski w Żarach- placówki oświatowe - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe- środki UE
1.3.5. Wdrażanie programów aktywizujących rodziców do większego angażowania się w życie dzieci.	- liczba zrealizowanych programów - liczba osób objętych oddziaływaniem.	- Urząd Miejski w Żarach- placówki oświatowe - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
1.3.6.Rozwój form pracy nad orientacją zawodową dzieci i młodzieży.	- liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba zajęć z uczniami - liczba konsultacji indywidualnych - liczba szkół zatrudniających doradcę zawodowego	- Urząd Miejski w Żarach - placówki oświatowe - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE

K.II.1.

Obszar	II. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA		
Cel strategiczny	2. Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz integracja grup zagrożonych wykluczeniem		
Kierunek działań	2.1. Kształtowanie postaw obywatelskich		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
2.1.1. Rozwój programów wolontaryjnych.	- liczba pracujących wolontariuszy - liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba działających form wolontaryjnych	- MOPS- organizacje pozarządowe- placówki oświatowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
2.1.2. Organizacja animacji lokalnej, programów aktywności lokalnej.	- liczba zrealizowanych PAL - liczba osób objętych oddziaływaniem	- MOPS- organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
2.1.3. Tworzenie miejsc rekreacji rodzin.	- liczba nowych miejsc rekreacji - liczba inwestycji i remontów	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
2.1.4. Rozwój infrastruktury dzielnicy Kunice.	- ilość inwestycji i remontów	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
2.1.5. Rozwój ściezek rowerowych.	- liczba km ściezek rowerowych	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
2.1.6. Cykliczne tworzenie i realizacja programów współpracy z organizacjami pozarządowymi.	- ilość przyjętych i zrealizowanych programów	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
2.1.7. Rozwój działalności forum publicznego i innych rozwijających komunikację.	- liczba nowych forum - liczba osób korzystających	- Urząd Miejski w Żarach - organizacje pozarządowe - placówki oświatowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE

K.II.2

Obszar	II. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA		
Cel strategiczny	2. Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz integracja grup zagrożonych wykluczeniem		
Kierunek działań	2.2. Wyrównanie szans udziału w życiu społecznym		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
2.2.1. Wprowadzenie karty dużej rodziny.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem - liczba form które obejmuje karta	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta
2.2.2. Wprowadzenie karty osób/rodzin z niepełnosprawnością.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem - liczba form które obejmuje karta	- MOPS w Żarach - Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta
2.2.3. Zwiększenie dostępu do specjalistycznego poradnictwa dla osób w kryzysie.	- liczba pracujących specjalistów - liczba osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE
2.2.4. Rozwój usług socjalnych dla rodzin z osobą opuszczającą zakład karny.	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach	- budżet miasta - - środki krajowe - - środki UE
2.2.5. Dostosowanie komunikacji miejskiej do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością.	- liczba autobusów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta
2.2.6. Likwidacja barier architektonicznych i urbanistycznych – przeznaczanie na ten cel corocznie określonych środków.	- ilość remontów i inwestycji	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta - - środki krajowe - - środki UE
2.2.7. Nauka języka migowego przez osoby pracujące w sferze publicznej.	- ilość osób posługujących się językiem migowym	- Urząd Miejski w Żarach - - miejskie instytucje	- budżet miasta - środki krajowe
2.2.8. Rozwój form integracji – rezygnacja z segregacji osób niepełnosprawnych np. poprzez tworzenie odrębnych kategorii.	- liczba działań integracyjnych - - liczba osób objętych oddziaływaniami	- Urząd Miejski w Żarach - - organizacje pozarządowe - - placówki oświatowe	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE
2.2.9. Tworzenie i rozwój działalności ośrodków/punktów konsultacyjnych działających w zakresie profilaktyki i ograniczenia zjawisk patologicznych (w tym OIK).	- liczba działających ośrodków/punktów - - kwota wydatkowana na działalność ośrodków/punktów	- Urząd Miejski w Żarach - - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE

K.II.3.

Obszar	II. AKTYWNOŚĆ SPOLECZNA		
Cel strategiczny	2. Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz integracja grup zagrożonych wykluczeniem		
Kierunek działań	2.3. Zwiększenie aktywności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
2.3.1. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE
2.3.2. Uruchomienie usług streetworkera.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE
2.3.3. Rozszerzenie form dziennego wsparcia bezdomnych.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE
2.3.4. Zwiększenie liczby mieszkań readaptacyjnych, zróżnicowanie ich standardu, stworzenie możliwości zamieszkiwania ich przez pary.	- liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba mieszkań readaptacyjnych	- MOPS w Żarach - Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta
2.3.5. Utworzenie mieszkania chronionego dla wychodzących z bezdomności	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- MOPS w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE
2.3.6. Przeznaczenie mieszkań z zasobów komunalnych dla realizujących program wychodzenia z bezdomności.	- ilość mieszkań	- Urząd Miejski w Żarach - miejskie instytucje	- budżet miasta - środki krajowe
2.3.7. Wdrażanie narzędzi i instrumentów aktywnej integracji (w tym kontraktów socjalnych)	- liczba zastosowanych instrumentów i narzędzi aktywnej integracji (w tym kontraktów socjalnych) - liczba osób objętych oddziaływaniem	- MOPS	- budżet miasta - środki UE
2.3.8. Uwzględnianie w ramach konkursów i aplikowanie o środki na programy dla wychodzących z zakładów karnych, Romów.	- liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba projektów	- Urząd Miejski w Żarach- MOPS - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE
2.3.9. Poprawa warunków obsługi klientów MOPS oraz instytucji i organizacji działających w sferze polityki społecznej..	- ilość środków na inwestycje i remonty - Ilość pomieszczeń MOPS	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS	- budżet miasta - środki krajowe - - środki UE

K.III.1.

Obszar	III. USŁUGI SPOŁECZNE		
Cel strategiczny	3. Udoskonalenie systemu oparcia społecznego		
Kierunek działań	3.1. Podtrzymywanie zdrowia mieszkańców		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
3.1.1. Wnioskowanie do powiatu o skoordynowanie właściwej opieki zdrowotnej dla mieszkańców miasta.	- liczba spotkań, porozumień	- Urząd Miejski w Żarach	- budżet miasta
3.1.2. Utworzenie punktu wsparcia szkoleniowego dla rodzin w zakresie pielęgnacji i opieki nad osobami starszymi.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem - liczba form wsparcia	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.1.3. Wsparcie przez gminę rozpoczętej społecznie budowy hospicjum.	- liczba przeprowadzonych akcji promocyjnych - kwota przeznaczona na dofinansowanie działalności Hospicjum	-- Urząd Miejski w Żarach - Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta	- budżet miasta - środki sponsorów
3.1.4. Rozwój usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych.	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.1.5. Utworzenie klubu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.	- liczba uczestników klubu	- Urząd Miejski w Żarach	- środki krajowe - środki UE
3.1.6. Doposażenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego w sprzęt rehabilitacyjny i urządzenia pomocnicze.	- ilość sprzętu	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach - PCK	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.1.7. Promocja zdrowego stylu życia, w tym profilaktyki chorób wieku starszego.	- ilość przeprowadzonych akcji - ilość osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - MKRPA - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.1.8. Rozwój form przeciwdziałania skutkom różnych form uzależnień	- ilość zrealizowanych form grupowych - ilość konsultacji indywidualnych - ilość osób objętych oddziaływaniami	- Urząd Miejski w Żarach - MKRPA - MOPS - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE

K.III.2.

Obszar	III. USŁUGI SPOŁECZNE		
Cel strategiczny	3. Udoskonalenie systemu oparcia społecznego		
Kierunek działań	3.2. Podniesienie jakości życia osób zależnych		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
3.2.1. Pozyskanie i adaptacja istniejącego budynku w Żarach na potrzeby mieszkań chronionych i prowadzenie mieszkania dla osób niepełnosprawnych i starszych.	- liczba osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.2.2. Utworzenie dziennej formy opieki dla osób o potrzebie wzmożonej opieki, w tym stacjonarnej..	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem - liczba form wsparcia	- organizacje pozarządowe - podmioty prywatne	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.2.3. Tworzenie grup wsparcia, punktów szkoleniowych, grup samopomocowych dla rodzin opiekujących się osobami starszymi i niepełnosprawnymi.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem - ilość form	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.2.4. Organizowanie poradnictwa specjalistycznego dla osób zależnych i ich opiekunów.	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
3.2.5. Rozwój form aktywności osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem - ilość form	- Urząd Miejski w Żarach - Uniwersytet III wieku - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE

K.IV.I.

Obszar	IV. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA		
Cel strategiczny	4. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców Żar		
Kierunek działań	4.1. Stworzenie warunków dla rozwoju aktywności zawodowej mieszkańców Żar		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
4.1.1. Prowadzenie systematycznej analizy lokalnego, krajowego i zagranicznego rynku pracy w aspekcie zachodzących na nim zmian jakościowych i ilościowych.	- liczba przeprowadzonych analiz	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - - środki własne organizacji
4.1.2. Tworzenie, rozwijanie i upowszechnianie działalności istniejących placówek kompleksowo informujących o ofertach zatrudnienia, internetowych portalach poświęconych rynkowi pracy, pracodawcach i usługach świadczonych przez Urząd Pracy i inne instytucje i organizacje.	- liczba działających placówek	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - - środki własne organizacji
4.1.3. Zawiązanie współpracy i powołanie interdyscyplinarnych grup zadaniowych działających na rzecz minimalizowania skutków bezrobocia.	- liczba porozumień	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - MOPS - - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - - środki własne organizacji
4.1.4. Zwiększenie dostępności oraz wzbogacenie form i metod pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego.	- ilość osób objętych oddziaływaniem - - ilość form	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - - środki własne organizacji-
4.1.5. Tworzenie, rozwijanie i promowanie działalności spółdzielni socjalnych.	- liczba działających spółdzielni	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - - środki własne organizacji
4.1.6. Utrzymaniu i rozwijaniu inkubatorów przedsiębiorczości.	- liczba działających inkubatorów	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - - środki własne organizacji
4.1.7. Wspieranie otoczenia osób poszukujących pracy (m.in. pomoc w zapewnieniu opieki nad dziećmi (żłobki, przedszkola) i osobami zależnymi.	- liczba osób objętych wsparciem	- Urząd Miejski w Żarach - inne organizacje pozarządowe - - podmioty prywatne	- budżet miasta - - środki krajowe - - środki UE - - środki własne organizacji
4.1.8. Monitorowanie aktywności zawodowej osób skierowanych do pracy.	- liczba osób objętych monitoringiem	- PUP - Fundacja „Przedsiębiorczość” - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE
4.1.9. Tworzenie i realizacja programów związanych z aktywizacją rynku pracy.	- liczba zrealizowanych programów-	- PUP - Fundacja „Przedsiębiorczość” - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE
4.1.10. Doskonalenie kadr kierowniczych przedsiębiorstw w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu, zarządzania wiekiem, różnorodnością, kompetencjami kadr.	- liczba przeszkolonych osób	- PUP - Fundacja „Przedsiębiorczość” - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - - środki własne organizacji

K.IV.2.

Obszar	IV. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA		
Cel strategiczny	4. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców Żar		
Kierunek działań	4.2. Podniesienie zdolności mieszkańców Żar do zatrudnienia		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
4.2.1. Wspieranie procesu reorientacji zawodowej.	- liczba osób objętych oddziaływaniem	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE
4.2.2. Prowadzenie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje.	- liczba szkoleń - liczba kursów	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - środki własne organizacji
4.2.3. Prowadzenie warsztatów aktywizacji zawodowej zgodnych z potrzebami rynku pracy.	- liczba przeprowadzonych warsztatów	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE
4.2.4. Upowszechnianie staży, przygotowania zawodowego i innych instrumentów aktywizacji zawodowej.	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE
4.2.5. Aktywizacja poprzez wolontariat umożliwiający nabycie praktyki zawodowej.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem	- przedsiębiorcy - lokalne instytucje i organizacje	- budżety własne - środki krajowe - środki UE
4.2.6. Tworzenie i realizacja programów związanych z podwyższaniem kwalifikacji pracowników.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne instytucje i organizacje pozarządowe	- budżety własne - środki krajowe - środki UE
4.2.7. Wspieranie samozatrudnienia, w tym wspieranie merytoryczne i finansowe osób rozpoczynających działalność gospodarczą, pomoc w nawiązaniu kontaktów z instytucjami, partnerami biznesowymi, wsparcie w pierwszym okresie działalności.	- liczba osób samozatrudnionych	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - środki własne organizacji

K.IV.3

Obszar	IV. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA		
Cel strategiczny	4. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców Żar		
Kierunek działań	4.3. Aktywizacja zawodowa osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym		
Zadania do realizacji	Wskaźniki realizacji	Lider/Realizatorzy	Źródła finansowania
4.3.1. Poszerzenie oferty form indywidualnej aktywizacji zwiększających szanse na zatrudnienie osób szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne (kobiet, osób niepełnosprawnych, osób po 50 roku życia, osób długotrwale bezrobotnych).	- liczba osób objętych oddziaływaniem - liczba form wsparcia	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - PUP - inne organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - środki własne organizacji
4.3.2. Prowadzenie kampanii informacyjnych mających na celu usuwanie barier i zachowań dyskryminacyjnych.	- liczba rodzin objętych oddziaływaniem - liczba przeprowadzonych akcji	- Fundacja „Przedsiębiorczość” - organizacje pozarządowe	- środki krajowe - środki UE - środki własne organizacji
4.3.3. Utworzenie Centrum Integracji Społecznej.	- liczba osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - Fundacja „Przedsiębiorczość” - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
4.3.4. Organizowanie prac społecznie użytecznych.	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- Urząd Miejski w Żarach - PUP - MOPS w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe
4.3.5. Angażowanie osób bezrobotnych w pracę organizacji pozarządowych działających na rzecz społeczności lokalnej: w działaniach kulturalnych, sportowych rekreacyjnych, na rzecz osób niepełnosprawnych.	- liczba osób podejmujących wolontariat	- Urząd Miejski w Żarach - MOPS w Żarach - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
4.3.6. Wdrażanie nowych metod pracy socjalnej, w tym kontraktów socjalnych w celu niwelowania postaw pasywnych i biernych.	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- MOPS w Żarach	- budżet miasta - środki krajowe
4.3.7. Rozwój systemu poradnictwa zawodowego, psychologicznego i prawnego wspomagającego przezwyciężanie sytuacji kryzysowych.	- ilość osób objętych oddziaływaniem - liczba form wsparcia	- PUP w Żarach - Fundacja „Przedsiębiorczość” - inne instytucje i organizacje	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
4.3.8. Prowadzenie terapii rodzin objętych bezrobociem w celu ograniczenia zjawiska „dziedziczenia bezrobocia” przez młode pokolenie.	- ilość osób objętych oddziaływaniem	- placówki organizujące terapię - organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE
4.3.9., Tworzenie grup samopomocowych dla osób bezrobotnych i ich rodzin.	- liczba działających grup - ilość osób objętych oddziaływaniem	- organizacje pozarządowe	- budżet miasta - środki krajowe - środki UE

6. Sposób realizacji *Strategii*

Podmiotem odpowiedzialnym za koordynację realizacji *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020* jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żarach, który wykonuje zadania gminy z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny, przeciwdziałania przemocy, a także zadań powierzonych na podstawie innych przepisów, porozumień i umów. Liderem w obszarze aktywizacji zawodowej będzie Fundacja „Przedsiębiorczość”. Strategię realizować będą również inne jednostki organizacyjne samorządu gminy we współpracy z jednostkami administracji rządowej, organizacjami pozarządowymi, podmiotami ekonomii społecznej oraz innymi podmiotami zaangażowanymi w realizację polityki społecznej.

Efektywność i synergię działań realizowanych przez różne instytucje i organizacje zapewni powołanie przez Burmistrza zespołu odpowiedzialnego za wdrażanie i monitoring *Strategii*. W jego skład wchodzić będą przedstawiciele władz gminy Żary o statusie miejskim odpowiedzialni za realizację polityki społecznej, przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żarach oraz lokalnych instytucji i organizacji partycypujących w realizacji zaplanowanych w *Strategii* działań. Zespół będzie określał zadania priorytetowe na każdy rok budżetowy.

Monitoring *Strategii* odbywać się będzie w oparciu o założone wskaźniki. Źródłem danych będą w szczególności dane z oceny zasobów pomocy społecznej, sprawozdania z działalności MOPS i pozostałych podmiotów uczestniczących w realizacji *Strategii*. Zespół odpowiedzialny za wdrażanie i monitoring *Strategii* będzie raz w roku przedstawiał Radzie Miejskiej sprawozdanie z jej realizacji zawierające raport z działań w danym roku budżetowym.

Monitoring dostarczy materiałów do ewaluacji *Strategii*, która odbywać się będzie raz na dwa lata. Ewaluacja pozwoli na ocenę realizacji *Strategii* wg przyjętych kryteriów (skuteczności, efektywności, trafności, użyteczności oraz długotrwałości - perspektywiczności). W ocenę realizacji *Strategii* zaangażowana będzie społeczność lokalna, która jest odbiorcą działań w niej zapisanych.

Na podstawie monitoringu i ewaluacji w miarę potrzeb powołany Zespół dokonywać będzie aktualizacji *Strategii*, a więc uzupełni katalog zadań niezbędnych do realizacji, a także zweryfikuje cele strategiczne.

7. Słowniczek

Użyte w tekście *Strategii* skróty oznaczają:

- OZPS - Ocena Zasobów Pomocy Społecznej,
- PPP - Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych Powiatu Żarskiego,
- MKRPA - Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- NGO - organizacje pozarządowe,
- OIK - Ośrodek Interwencji Kryzysowej,
- PCPR - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,
- UE - Unia Europejska,
- ŻDK - Żarski Dom Kultury,
- MBP - Miejska Biblioteka Publiczna,
- MOSRiW - Miejski Ośrodek Sportu, Rekreacji i Wypoczynku
- TPD - Towarzystwo Przyjaciół Dzieci,
- ZHP - Związek Harcerstwa Polskiego,
- DSM - Dom Samotnej Matki,
- RM - Rada Miejska w Żarach,
- UM - Urząd Miejski w Żarach.